

LUCIDA INTERVALLA

PRILOZI ODELJENJA ZA
KLASIČNE NAUKE

BR. 38

FILOZOFSKI FAKULTET
U BEOGRADU
2009.

Jovana Ninković
Filozofski fakultet, Beograd

Prilog izučavanju imenskih složenica kod Euripida

Apstrakt: Rad pruža pregled imenica i pridjeva kod Euripida složenih od imeničkih i pridjevskih članova, analizira njihovu strukturu i osobine kompozicionih članova u kontekstu opšte tipologije indoevropskih složenica, zatim izdvaja produktivne obrasce tvorbe i osobenosti u literarnom karakteru složenica, naročito onih posvjedočenih samo kod Euripida.

Ključne riječi: Euripid, imenske složenice, tipologija, tatpuruša-, karmadhāraya-, bahuvrīhi, literarna upotreba i originalnost složenica.

Abstract: The paper deals with Euripides' compound nouns and adjectives, composed of nouns or adjectives as members. An overview of such nominal compounds arranged by the formal criterion is given and their structure is described according to morphological rules. The analysis then turns to syntax and semantics issues, their interplay and classification concerns. In attempt to determine the specifics in poetic character of Euripides' compounds of this type, prior and contemporary literary use is cited for every example and more notable instances of compounds that are found only in Euripides are discussed in the context.

Keywords: Euripides, nominal compounds, classification, tatpuruša-, karmadhāraya-, bahuvrīhi, literary use and originality of compounds.

Predmet ovog rada su imenice i pridjevi kod Euripida složeni od imeničkih i pridjevskih članova. Korpus je definisan strukturom, odnosno vrstom riječi kojoj pripada složenica, te vrstom riječi kojoj pripadaju njeni dijelovi, a razmatranje će pored strukturalnog obuhvati sintaktički i semantički aspekt¹. Na posletku bi trebalo da cjelovitijoj slici doprinese uvid u literarni karakter sabranih imenskih složenica, odnosno način na koji literarna upotreba utiče na osobine složenih imenica i pridjeva.

Od opštih priručnika koji se bave složenicama u grčkom jeziku još uvijek se ističe Debrunerov (DEBRUNNER 1917). Posebne studije² su raznovrsne, sežu od onih koje ispituju složenice u kontekstu stila pojedinih pisaca do radova koji obrađuju određen tip, odliku ili problem, često u okviru uporednih indoevropskih istraživanja. Brajtenbah (BREITENBACH 1933) se

¹ Za tipologiju složenica vidi Appendix.

² Za pregled vidi članak Meissner and Tribulato, Nominal composition in Mycenaean Greek, Transactions of the Philological Society, Volume 100:3 (2002), p. 290.

podrobno pozabavio jezičkom analizom Euripidovih lirskih partija, pa tako i složenicama koje se u njima javljaju. U odjeljku 4.1 posvetili smo osobitu pažnju njegovom radu. Studije usredsređene na Euripidove složenice mahom su starije³ od pomenute Brajtenbahove i nažalost nama nedostupne, ponešto o njihovim rezultatima možemo naslutiti posredno, preko Brajtenbaha i članaka koji se na njih oslanjaju ili kritički osvrću.

Složenice su sakupljene na osnovu rječnika *A Concordance to Euripides* (ALLEN, ITALIE 1970), a korišćeni su Euripidovi tekstovi iz digitalne zbirke *Thesaurus Linguae Graecae* (v. literaturu za TLG bibliografski kanon). Premda se oba djela ne oslanjaju uvijek na ista kritička izdanja, odstupanja bitna za naš predmet su malobrojna i tamo gdje se javljaju biće naznačena.

1. Pregled složenica

Imeničke i pridjevske složenice, odvojeno grupisane, izložene su po strukturnim tipovima u alfabetskom nizu. U *kurzivu* su složenice koje se pojavljuju u lirskim dijelovima, kada su zastupljene i u lirskim i u dijaloškim partijama, dodata je zvjezdica (*kurziv**). Uz njih su navedeni pridjevi i imenice od kojih su obrazovani kompozicioni dijelovi, te prevod složenice (uključuje uglavnom samo osnovna i za raspravu relevantna značenja). Iza imenica slijedi član, iza pridjeva broj oblika. U četvrtoj koloni naznačeno je da li se složenica javlja u starijim ili savremenim djelima. Među složenicama koje ne zatičemo prije Euripida, razlikujemo one koje su u upotrebi kasnije i one koje su karakteristične samo za Euripida. Upotrebljene žanrovske odrednice u toj koloni odnose se na preovlađujuću upotrebu složenica zaključno sa Euripidovim vremenom. Ne pretenduju da budu opšta kvalifikacija, obrazovane su u kontekstu sagledavanja stvaralačkog u Euripidovoj leksici i otud ih interesuje samo do tog momenta izgrađen karakter riječi. U slučaju dramskih pisaca dodato je u zagradi slovo „I“/„d“ za složenice koje se javljaju samo u lirskim/dijaloškim partijama ili oznaka „fr“ za metrički nesiguran fragment, a kada ime stoji samo, to znači da postoji i dijaloška i lirska upotreba. U označavanju strukturnih tipova „I“ upućuje na imenički član, „P“ na pridjevski član, zagrada „[]“ odvaja složenu tvorbenu osnovu od derivacionog sufiksa.

³ Eduard Williger, *Sprachliche Untersuchungen zu den Komposita der griechischen Dichter des 5. Jahrhunderts*, Göttingen 1928; Gustav Meyer, *Die stilistische Verwendung der Nominalkomposition im Griechischen*, Leipzig 1923; Friedrich Römheld, *De epithetorum compositorum apud Euripidem usu et formatione*, Gießen 1877; Carl Rieck, *De adjectivorum compositorum usu Euripideo*, Neu-Strelitz: Gymnasium Carolinum 1877.

1.1 Imenice

1.1.1 Tip I+I

1.	ἀνθρωποδαίμων	ό/ή	<i>prvi put kod Euripida</i>	ἄνθρωπος	ό	δαίμων, ονος	ό	čovjek-bog, oboženi čovjek
2.	βούσταθμον	τό	Sofokle (I)	βούς, βοός	ό/ή	σταθμόν	τό	staja za goveda
3.	βούσταθος	ό	<i>samo kod Euripida</i>	βούς, βοός	ό/ή	σταθμός	ό	staja za goveda
4.	δημογέρων	ό	<i>epika</i>	δήμος	ό	γέρων, οντος	ό	narodni starješina
5.	δορύξενος	ό/ή	Eshil, Sofokle	δόρυ, δόρατος	τό	Ξένος	ό	saveznik
6.	θηραγρευτής	ό	<i>prvi put kod Euripida</i>	θήρ, θηρός	ό/ή	ἀγρευτής, οῦ	ό	lovac
7.	ἵπποβουκόλος	ό	Sofokle (fr.)	ἵππος	ό	βουκόλος	ό	konjušar
8.	ἵπποδεσμα	τά	<i>prvi put kod Euripida</i>	ἵππος	ό	δεσμός, pl. Δεσμά	ό	uzde
9.	ἵπποδρομος	ό	<i>proza (Herodot)</i>	ἵππος	ό	δρόμος	ό	trkalište za konje, utrka konja
10.	ἵπποστασις*	ή	<i>prvi put kod Euripida</i>	ἵππος	ό	στάσις, εως	ή	staja za konje
11.	κυνώπης, ου	ό	<i>epika</i>	κύων, κυνός	ό/ή	ᾠψ, ᾠπός	ή	bestidnik
12.	ναοφύλαξ, ακος	ό	Sofokle (d)	ναός	ό	φύλαξ, ακος	ό/ή	čuvar hrama
13.	ναύκληρος	ό	Sofokle	ναῦς	ή	κάρα (κλήρος, ό)	τό	gospodar lađe, kapetan
14.	ναύσταθμον	τό	<i>proza</i>	ναῦς	ή	σταθμόν	τό	luka, sidrište
15.	νεκροθήκη	ή	<i>samo kod Euripida</i>	νεκρός	ό	θήκη	ή	končeg, grobnica
16.	οἰνάνθη	ή	<i>horska lirika: Pindar, Sofokle (I)</i>	οἶνος	ό	ἄνθη (ἄνθος, τό)	ή	plod čokota
17.	οἰωνόμαντις	ό	<i>prvi put kod Euripida</i>	οἰωνός	ό	μάντις, εως	ό	prorok koji tumači let i glas ptica
18.	πατράδελφος	ό	<i>prvi put kod Euripida</i>	πατήρ, πατρός	ό	ἀδελφός	ό	stric

Lucida Intervalla 38

19.	στασιωρός	ό	samo kod Euripida	στάσις, εως	ή	οὔρος ὀρ(φ)ος	ό	čuvár obora
20.	στρατόπεδον*	τό	Eshil (I); proza	στρατός	ό	πέδον	τό	tabor, utvrda
21.	χείρωναξ	ό	Sofokle; proza	χείρ, χειρός	ή	ἄναξ, ἄνακτος	ό	zanatlija
22.	χρυσοφύλαξ, ακος	ό	proza	χρυσός	ό	φύλαξ, ακος	ό	čuvár zlata
23.	ψευδόμαντις	ό/ή	Eshil, Sofokle	ψεῦδος, εως	τό	μάντις, εως	ό	lažni prorok

1.1.2 Tip P+I

24.	αἰνόπαρις	ό	horska lirika: Alkman	αἰνός	3	Πάρις	(ό)	nesrečnik poput Parisa
25.	ἄκροθίνιον*	τό	proza	ἄκρος	3	θίνιον	τό	gornje od hrpe, prvina
26.	ἄκροκόρινθος	ό	Sofokle; proza	ἄκρος	3	Κόρινθος	ό/ή	korintska tvrđava
27.	ἄκρόπολις	ή	proza	ἄκρος	3	πόλις, εως	ή	gornji grad, tvrđava
28.	καλλικόμας	ό	epika	καλός	3	Κόμη	ή	uvojak, pletenica
29.	μεσάγκυλον	ό	prvi put kod Euripida	μέσος	3	ἀγκύλη	ή	koplje sa remenom
30.	ὀμεινέτης*	ό	Sofokle	ὀμός	3	εὐνέτης	ό	supružnik
31.	ὀμόδουλος	ό	proza	ὀμός	3	δοῦλος	ό	drug u ropstvu
32.	παλαιομάτωρ	ή	samo kod Euripida	παλαιός	3	ματήρ, ἥρος	ή	pramati
33.	πανήγυρις (πανᾶγυρις)	ή	Arhiloh, Eshil, Pindar, proza	πᾶς	3	ἄγυρις, ιος	ή	opšti zbor
34.	ταχύπλους	ό	prvi put kod Euripida	ταχύς	3	πλοῦς	ό	brza plovidba

1.1.3 Tip [I/P+I/P] + sufiks

35.	γλωσσαλγία	ή	prvi put kod Euripida	γλώσσα	ή	ἄλγος, εος	τό	brbljivost
36.	κακανδρία	ή	Eshil (fr), Sofokle (l)	κακός	3	ἀνήρ, ἀνδρός	ό	nemuževnost
37.	μεγαληγορία*	ή	horska lirika: Pindar	μεγάλος	3	ἀνήρ, ἀνδρός	ό	hvalisanje
38.	μεσημβρία [μεσήμβριος]	ή	Eshil, Herodot, Aristofan	μέσος	3	ἡμέρα	ή	podne; jug
39.	ναυκληρία* [ναυκλᾶριος]	ή	proza	ναῦς, νεός	ή	κλῆρος	ό	brodovlasništvo; put; poduhvat; kod Euripida brod
40.	ναυκληρίον*	τό	prvi put kod Euripida	ναῦς, νεός	ή	κλῆρος	ό	brod; posjed brodova; luka
41.	παγκαρπεία*	ή	Sofokle (fr)	πᾶς	3	καρπός	ό	prinos svakogrsnih plodova
42.	παννυχίς, ἵδος* [πάννυχος]	ή	Sofokle, Herodot, zatim Aristofan	πᾶς	3	νύξ, νυκτός	ή	noćna svetkovina; bdjenje
43.	ποδώκεια [ποδώκης]	ή	epika	πούς, ποδός	ό	ώκός	3	brzina nogu

1.2 Pridjevi

1.2.1 Tip I+I

44.	ἄγρανλος*	2	epika	ἀγρός	ό	αὐλή	ή	koji na polju boravi, poljski
45.	ἄγρυνος	2	Eshil (d), proza (Hipokrat)	ἀγρός	ό	ὑπνος	ό	koji spava pod vedrim nebom, besan, budan
46.	ἄελλόπους	2	epika	ἄελλα	ή	πούς, ποδός	ό	brzonog
47.	αἰδόφρων	2	Sofokle (l)	αἰδώς, οὔς	ή	φρήν, φρενός	ή	blag, milostiv
48.	αἵματωπός; αἵματώψ	2; 1	prvi put kod Euripida	αἷμα, ατος	τό	ῶψ, ὠπός	ή	krvav

Lucida Intervalla 38

49.	ἀλίεροθος	2	Eshil (d), Sofokle (d)	ἄλς, ός	ή	ρόθος	ό	bučan od mora
50.	ἄλσώδης	2	Eshil (fr)	ἄλσος, εος	τό	*όδο- (up. όσμη < *όδ- σ-μά)	*	nalik na gaj
51.	ἄμαξοπληθής	2	prvi put kod Euripida	ἄμαξα	ή	πλήθος, εος	τό	koji napuni tovarna kola, velik
52.	ἀνεμώκης	2	komedija: Aristofan	ἀνεμος	ό	*ᾠκος	τό	brz kao vjetar
53.	ἀνθεμώδης	2	Sapfo, Bakhilid, Eshil (l)	ἀνθεμον	τό	*όδο- (up. όσμη < *όδ- σ-μά)	*	cvijetni, u cvatu
54.	ἄποινόδικος	2	samo kod Euripida	ἄποινον	τό	δίκη	ή	koji određuje kaznu; koji se iskupljuje
55.	ἄργυροειδής	2	proza (Hi- pokrat)	ἄργυρος	ό	εἶδος, εος	τό	srebrolik
56.	ἄσπεροειδής	2	prvi put kod Euripida	ἄστήρ, έρος	ό	εἶδος, εος	τό	zvjezdolik, sjajan
57.	ἄστερωπός*; ἄστρωπός	2	Eshil;	ἄστήρ, έρος	ό	ᾠψ, ᾠπός	ή	zvjezdan, sjajan
58.	ἄστυγείτων	2	Eshil (l), Herodot	ἄστυ, ἄστεως	τό	γείτων, ονος	ό/ή	koji se graniči sa gradom, koji je blizu
59.	ἄφρώδης	1	proza (Hi- pokrat)	ἄφρός	ό	*όδο- (up. όσμη < *όδ- σ-μά)	*	pjenolik
60.	βοτρυχώδης	2	prvi put kod Euripida	βό(σ)τρυχος	ό	*όδο- (up. όσμη < *όδ- σ-μά)	*	kovrdžast, kudrav
61.	βοτρυνώδης	2	prvi put kod Euripida	βότρυνς, υος	ό	*όδο- (up. όσμη < *όδ- σ-μά)	*	grozdolik
62.	γνοφώδης	2	prvi put kod Euripida	δνόφος (γνόφος)	ό	*όδο- (up. όσμη < *όδ- σ-μά)	*	taman, tmuran
63.	γυναικόμιμος*	2	Eshil (d), Sofokle (l)	γυνή, γυναικός	ή	μίμος	ό	koji oponaša ženu
64.	γυναικόμορφος	2	prvi put kod Euripida	γυνή, γυναικός	ή	μορφή	ή	ženskog obličja
65.	γυναικόφρων	2	samo kod Euripida	γυνή, γυναικός	ή	φρήν, φρενός	ή	ženske pameti
66.	δαφνώδης	2	prvi put kod Euripida	δάφνη	ή	*όδο- (up. όσμη < *όδ- σ-μά)	*	nalik na lovor, lovorom zasađen

Jovana Ninković

67.	δενδρόκομος	2	<i>komedija: Aristofan</i>	δένδρον / δένδρος	ὁ	κόμη	ή	šumovit
68.	δνοφώδης	2	proza (Hipokrat)	δνόφος	ὁ	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μα)	*	taman, mračan
69.	δονακόχλοος	2	<i>samo kod Euripida</i>	δόναξ, ακος	ὁ	χλόος	ὁ	zelen od trske
70.	δρακοντώδης	2	prvi put kod Euripida	δράκων, οντος	ὁ	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μα)	*	zmajolik, zmajevski
71.	δροσώδης	2	komedija: Ferektrat	δρόσος	ή	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μα)	*	vlažan
72.	έλκώδης	2	proza (Hipokrat)	ἔλκος, εος	τό	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μα)	*	nalik na ranu, razjeden
73.	ἐχθρόξενος	2	Eshil (d)	ἐχθρός	ὁ	ξένος	ὁ	negostoljubiv
74.	ἤλεκτροφαής	2	<i>samo kod Euripida</i>	ἤλεκτρον	τό	φάος, φάεος	τό	sjajan poput čilibara
75.	ήμερόκοιτος	2	<i>epika (Hesiod)</i>	ήμερα	ή	κοῖτος	ὁ	koji spava danju
76.	θεόπυρος	2	<i>samo kod Euripida</i>	θεός	ὁ	πῦρ, πυρός	τό	koji se tiče vatre od bogova, zapaljen od b.
77.	θεοστυγής	2	Sofokle (fr)	θεός	ὁ	στύγος, εος	τό	bogovima mrzak
78.	θηριώδης	2	proza (Hip, Hd)	θηρίον	τό	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μα)	*	zvjerski; pun divljih živoinja
79.	θυώδης	2	epika	θύον	τό	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μα)	*	mirisan
80.	κενταυροπληθής	2	<i>samo kod Euripida</i>	κένταυρος	ὁ	πλήθος, εος	τό	pun kentaura
81.	κεραυνοφαής	2	<i>samo kod Euripida</i>	κεραυνός	ὁ	φάος, φάεος	τό	koji svjetli kao munja
82.	κολπώδης	2	prvi put kod Euripida	κόλπος	ὁ	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μα)	*	nalik na zaliv, krivudav
83.	κυαναυγής	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	κύανος	ὁ	αὐγή	ή	sjajnocrn
84.	κυανοειδής	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	κύανος	ὁ	εἶδος, εος	τό	zagasit, tamnoplav
85.	κυανόπτερος*	2	<i>epika (Hesiod)</i>	κύανος	ὁ	Πτερόν	τό	modrocrnih krila
86.	κυανόχρους; κυανόχρως	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	κύανος	ὁ	χρῶς, χρωτός	ὁ	crnomanjast
87.	κυκνόπτερος	2	<i>samo kod Euripida</i>	κύκνος	ὁ	Πτερόν	τό	s labudovim krilima

Lucida Intervalla 38

88.	κυνῶπις, ἰδος	2	epika	κύων, κυνός	ὅ/ῆ	ᾠψ, ᾠπός	ῆ	pasijih očiju, bestidan
89.	κυπαρισσόροφος	1	prvi put kod Euripida	κυπαρισσος	ῆ	ὀροφή	ῆ	tavanica od čempresa
90.	λαχνόγνιος	2	samo kod Euripida	λαχνη	ῆ	γνῖον	τό	s rutavim udovima
91.	λαχνώδης	2	prvi put kod Euripida	λαχνη	ῆ	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μᾱ)	*	vunen, rutav, kosmat
92.	λεοντόπους	2	prvi put kod Euripida	λέων, οντος	ό	πούς, ποδός	ό	lavlje stope
93.	λεοντοφυής	2	prvi put kod Euripida	λέων, οντος	ό	φή	ῆ	lavlje prirode
94.	λυσσώδης	2	epika	λύσσα	ῆ	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μᾱ)	*	bijesan, lud
95.	μανιώδης	2	proza (Hipokrat)	μανία	ῆ	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μᾱ)	*	nalik ludilu
96.	μαρμαρωπός	2	samo kod Euripida	μάρμαρος	ό	ᾠψ, ᾠπός	ῆ	blistavih očiju
97.	μυχώδης	2	prvi put kod Euripida	μυχός	ό	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μᾱ)	*	pun zavučenih kutaka
98.	νοσώδης	2	proza (Hipokrat)	νόσος	ῆ	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μᾱ)	*	škodljiv
99.	νυκτωπός	2	samo kod Euripida	νύξ, νυκτός	ῆ	ᾠψ, ᾠπός	ῆ	koji se noću pojavljuje, noćni
100.	οἰνωπός*	2	horska lirika: Simonid	οἶνος	ό	ᾠψ, ᾠπός	ῆ	boje vina, nalik vinu
101.	ὄνειρόφρων	2	samo kod Euripida	ὄνειρος / ὄνειρον	ό / τό	φρήν, φρενός	ῆ	koji se razumiye u snove
102.	παρθενωπός	1	prvi put kod Euripida	παρθένος	ῆ	ᾠψ, ᾠπός	ῆ	djevojačkog lica
103.	πινώδης	2	proza (Hipokrat)	πίνος	ό	*ὀδσ- (up. ὀσμη < *ὀδσ-μᾱ)	*	prljav
104.	πορφυροειδής	2	Eshil (I)	πορφύρα	ῆ	εἶδος, εος	τό	grimizan
105.	σιδηροβριθής	2	komedija: Aristofan	σίδηρος	ό	βριθος, εος	τό	pun gvožđa
106.	σιδηρόνωτος	2	prvi put kod Euripida	σίδηρος	ό	νώτον	τό	gvozdenih leđa
107.	σιδηρόφρων	2	Eshil	σίδηρος	ό	φρήν, φρενός	ῆ	gvozdenog srca

108.	σκιάδης	2	proza (Hi-pokrat)	σκιά	ή	*ὄδσ- (υρ. ὀσμη < *ὄδσ-μα)	*	poput sjenke, mutan, tmuran
109.	στεφανώδης	2	samo kod Euripida	στέφανος	ό	*ὄδσ- (υρ. ὀσμη < *ὄδσ-μα)	*	poput vjenca, svjenčan
110.	ταυρόκερως	2	prvi put kod Euripida	ταῦρος	ό	κέρας	τό	s volovskim rogovima
111.	ταυρόκρανος	2	prvi put kod Euripida	ταῦρος	ό	κάρᾱ	τό	s volovskom glavom
112.	ταυρόμορφος	2	prvi put kod Euripida	ταῦρος	ό	μορφή	ή	bikolik
113.	ταυρόπους	2	samo kod Euripida	ταῦρος	ό	πούς, ποδός	ό	bikonog
114.	ὑδροειδής	2	samo kod Euripida	ὔδωρ, ὔδατος	τό	εἶδος, εος	τό	voden
115.	ὑλόκομος	2	prvi put kod Euripida	ὔλη	ή	κόμη	ή	šumovit
116.	ὑπνώδης	2	proza (Hi-pokrat)	ὔπνος	ό	*ὄδσ- (υρ. ὀσμη < *ὄδσ-μα)	*	snen
117.	φοινικόλοφος	2	prvi put kod Euripida	φοῖνιξ, ἵκος	ό	λόφος	ό	s grimiznom krestom
118.	φοινικοσκελής	2	samo kod Euripida	φοῖνιξ, ἵκος	ό	σκέλος, εος	τό	grimiznih nogu
119.	φοινικοφαής	2	prvi put kod Euripida	φοῖνιξ, ἵκος	ό	φᾶος, φᾶεος	τό	grimizno svetlucavo
120.	φρυκώδης	2	proza (Hi-pokrat)	φρυκή	ή	*ὄδσ- (υρ. ὀσμη < *ὄδσ-μα)	*	jeziv
121.	χαλκασπις	2	horska lirika: Ibik, Pindar, Bakhilid, Sofokle(l)	χαλκός	ό	ἄσπις, ἰδος	ή	s bronzanim štitom
122.	χαλκέγχης	1	samo kod Euripida	χαλκός	ό	ἐγχος, εος	τό	s bronzanim kopljem
123.	χαλκεμβολάς, ἄδος	2	samo kod Euripida	χαλκός	ό	ἐμβολος / ἐμβολον	ό/τό	s bronzanim kljunom (o lađi)
124.	χαλκίοικος	1	Aristofan (l), proza	χαλκίον	τό	οἶκος	ό	koja boravi u bronzanom hramu (o Atini)
125.	χαλκόνωτος	*	samo kod Euripida	χαλκός	ό	νώτος	τό	bronzanih leđa (poledine)
126.	χαλκοπληθής	2	samo kod Euripida	χαλκός	ό	πληθος, εος	τό	s bronzanom ratnom opremom i brojan

Lucida Intervalla 38

127.	χαλκόπους	2	epika	χαλκός	ό	πούς, ποδός	ό	s nogama od bronz
128.	χαλκόπυλος	1	horska liri- ka: Pindar	χαλκός	ό	πύλη	ή	s bakrenim vratima
129.	χειροδράκων	2	samo kod Euripida	χείρ, χειρός	ή	δράκων, οντος	ό	s zmijama namje- sto ruku
130.	χιονόχροος; χιονόχρως	2; 1	prvi put kod Euripida	χιών, όνος	ή	χρώς, χρωτός	ό	kože bijele kao snijeg
131.	χιονώδης	2	proza (Hi- pokrat)	χιών, όνος	ή	*όδο- (up. όσμη < *όδ- σ-μα)	*	snežan
132.	χρύσασις	1	horska liri- ka: Bakhilid	χρυσός	ό	άσπις, ίδος	ή	s zlatnim štitom
133.	χρῦσόβωλος	2	Eshil (fr)	χρυσός	ό	βῶλος	ή	s zemljom boga- tom zlatom
134.	χρυσοκάρηνος	2	samo kod Euripida	χρυσός	ό	κάρᾱ	(ό)	zlatoglav
135.	χρυσόκερας; χρυσόκερως*	1, 2	horska liri- ka: Pindar	χρυσός	ό	κέρας	τό	zlatorog
136.	χρυσοκόμης	1	epika (He- siod)	χρυσός	ό	κόμη	τό	zlatokos
137.	χρυσόλογχος	2	Aristofan (l)	χρυσός	ό	λόγχι	ή	s zlatnim ko- pljem
138.	χρυσόμαλλος*	2	prvi put kod Euripida	χρυσός	ό	μαλλός	ή	zlatorun
139.	χρυσοπήληξ	1	Eshil (l)	χρυσός	ό	πήληξ, ηκος	ό	s zlatnom kaci- gom
140.	χρυσοστέφανος	2	epika (He- siod)	χρυσός	ό	στέφανος	ή	sa zlatnim vijen- cem
141.	χρυσοφαής	2	monodija (Sapfo)	χρυσός	ό	φάος, φάεος	ό	koji sija kao zlato
142.	χρυσοχάλινος	1	proza (Herodot), Aristofan	χρυσός	ό	χάλινος	τό	s zlatnom uzdom
143.	χρυσωπός; χρυσώψ*	2; 1	Sofokle	χρυσός	ό	ῶψ, ὠπός	ό	boje zlata, zlatnog sjaja

1.2.2 Tip P+I

144.	ἀβροκόμης	1	proza	ἀβρός	3	κόμη	ή	s gustom kosom; lisnat
145.	ἀβρόπλουτος	2	samo kod Euripida	ἀβρός	3	πλούτος	ό	veoma bogat
146.	ἀγριωπός*	2	prvi put kod Euripida	ἄγριος	3	ᾠψ, ᾠπός	ή	dirljeg pogleda
147.	ἄθυρόγλωσσος	2	prvi put kod Euripida	ἄθυρος	2	γλώσσα	ή	koji neprestano brblja
148.	αἰολόχρως	1	samo kod Euripida	αἰόλος	3	χρῶς, χρωτός	ό	koji brzo mijenja boju, svjetlucau
149.	ἀκρόκομος	2	epika »s kosom na tjemenu«	ἄκρος	3	κόμη	ή	odozgo olistao
150.	ἀλλόχρως; ἀλλόχρως	2	prvi put kod Euripida	ἄλλος	3	χρῶς, χρωτός	ό	izmjenjene boje, stran, neobičan
151.	ἀμβλυωπός	2	proza (Hipokrat)	ἀμβλύς	3	ᾠψ, ᾠπός	ή	mutan; slabovid
152.	ἀμβροτόπωλος	2	samo kod Euripida	ἄμβροτος	2	πῶλος	ό / ή	s besmrtnim konjima
153.	ἄξιόθρηνος	2	samo kod Euripida	ἄξιος	3	θρήνος	ό	dostojan žaljenja
154.	ἄξιοπενθής	2	samo kod Euripida	ἄξιος	3	πένθος, εος	τό	opravdano žalostan
155.	ἄξιόχρεως	2	proza	ἄξιος	3	χρέος, at. χρέως	τό	dostojan čega
156.	ἀπαλόθριξ	1	samo kod Euripida	ἀπαλός	3	θρίξ, τριχός	ή	s mekom kosom
157.	ἀπαλόχρως	2	epika (Hesiod)	ἀπαλός	3	χρῶς, χρωτός	ό	nežne kože
158.	ἄπειρόδροσος	2	samo kod Euripida	ἄπειρος	2	δρόσος	ή	koji ne rosi, suv
159.	ἄπειρόκακος*	2	proza	ἄπειρος	2	κακόν	τό	koji nije vidio zla
160.	ἀρτίφρων	2	epika	ἄρτιος	3	φρήν, φρενός	ή	zdravog razuma, razuman
161.	βαθύξυλος	2	horska lirika: Bakhilid, Eshil (I)	βαθύς	3	ξύλον	τό	s gustom šumom

Lucida Intervalla 38

162.	βαθύπλουτος	2	Bakhilid, Eshil (l), Aristofan (l, fr)	βαθύς	3	πλούτος	ό	veoma bogat
163.	βαρυδαίμων	2	monodija: Alkej	βαρύς	3	δαίμων, ονος	ό	teške sudbine, nesrećan
164.	βαρύθυμος	2	prvi put kod Euripida	βαρύς	3	θυμός	ό	teška srca, zlo- voljan
165.	βαρύποτος*	2	Sofokle (l)	βαρύς	3	πότος	ό	teške sudbine, nesrećan, napaćen
166.	βραδύπους	2	prvi put kod Euripida	βραδύς	3	πούς, ποδός	ό	laganog koraka, spor
167.	γλαυκοφαής	2	samo kod Euripida	γλαυκός	3	φάος, φάεος	τό	bistrosjajan, bistroplav
168.	γλανκῶπις	1*	epika	γλανκός	3	ᾠψ, ᾠπός	ή	Bistrooka
169.	γοργῶπις	1*	Eshil, Sofokle	γοργός	3	ᾠψ, ᾠπός	ή	ljuta pogleda
170.	γοργωπός; γοργῶψ*	2;	Eshil (d), Sofokle	γοργός	3	ᾠψ, ᾠπός	ή	ljuta pogleda
171.	δασύμαλλος	1	epika	δασύς	3	μαλλός	ό	gustorun
172.	δολιόφρων	2	Eshil (l)	δόλιος	3	φρήν, φρενός	ή	lukave čudi
173.	δολιχαύχην	1	horska liri- ka: Bakhilid	δολιχός	3	αύχην, ένος	ό	dugog vrata
174.	έρημόπολις, ι gen. ιδος	1	samo kod Euripida	έρήμος	3	πόλις, εως	ή	lišen postojbine
175.	εὐρύχορος	2	epika	εὐρύς	3	χορός	ό	s širokim prostora- rom, prostran
176.	θερμόβουλος	2	Arhiloh, Aristofan (d)	θερμός	3	βουλή	ή	vatrene naravi
177.	θηλύμορφος	2	prvi put kod Euri- pida	θηλυσ	3	μορφή	ή	ženskog lika
178.	θηλύπους	2	samo kod Euripida	θηλυσ	3	πούς, ποδός	ό	ženske noge
179.	θρασύσπλαγχνος	1	Eshil (d)	θρασύς	3	σπλάγχνον	τό	hrabra srca
180.	ισάδελφος	2	samo kod Euripida	ἴσος	3	ἀδελφός	ό	poput brata
181.	ισάνεμος	2	horska liri- ka: Bakhilid	ἴσος	3	άνεμος	ό	brz kao vjetar

Jovana Ninković

182.	ισήρετμος	2	samo kod Euripida	ἴσος	3	ἔρετμόν	τό	s istim brojem vesala
183.	ισόθεος	2	epika	ἴσος	3	θεός	ό	jednak bogovima, nalik na bogove
184.	ισόνεκυς	2	samo kod Euripida	ἴσος	3	νέκυς, νος	ό	bezmalto mrtav
185.	ισόροπος	1	proza (Hipokrat)	ἴσος	3	όπιή	ή	jednake težine, uravnotežen
186.	ισόψηφος	2	proza	ἴσος	3	ψήφος	ή	koji ima jednak(o) broj glasova / pravo glasanja
187.	κακόβουλος	2	Sofokle (I), Aristofan	κακός	3	βουλή	ή	nerazborit, nesmotren
188.	κακόγαμβρος* γόος	2	samo kod Euripida	κακός	3	γαμβρός	ό	žalost zbog zetove nesreće
189.	κακόγλωσσος	*	prvi put kod Euripida	κακός	3	γλώσσα	ή	koji pronosi nesreću; (nanosi n. kad zine; nesrećan)
190.	κακοδαίμων	2	komedija: Aristofan (79x!)	κακός	3	δαίμων, ονος	ό	zlosrećan
191.	κακόδοξος	2	monodija: Teognid	κακός	3	δόξα	ή	na zlu glasu
192.	κακομήτης; κακόμητις	2	prvi put kod Euripida	κακός	3	μήτις, ιος	ή	koji zlo smjera, podmukao
193.	κακόνυμφος	1	samo kod Euripida	κακός	3	νύμφη	ή	nesrećno vjenčan
194.	κακόξενος	2	proza	κακός	3	ξένος	ό	koji ima zle goste; negostoljubiv
195.	κακόποτμος	2	horska lirika: Bakhilid, Eshil (I)	κακός	3	πότμος	ό	zlosrećan
196.	κακόστομος	2	prvi put kod Euripida	κακός	3	στόμα	τό	poganog jezika
197.	κακοτυχής	2	prvi put kod Euripida	κακός	3	τύχη	ή	nesrećan
198.	κακόφρων	2	horska lirika: Pindar, Eshil (I)	κακός	3	φρήν, φρενός	ή	zlomamjeran; nepromišljen

Lucida Intervalla 38

199.	καλλιβλέφαρος	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	καλός	3	βλέφαρον	τό	<i>lijepih trepavica</i>
200.	καλλίβωλος	2	<i>samo kod Euripida</i>	καλός	3	βῶλος	ή (ό)	<i>s rodnom zemljom</i>
201.	καλλιγάληνος	2	<i>samo kod Euripida</i>	καλός	3	γαλήνη	ή	<i>divno umirujući</i>
202.	καλλιγέφυρος	2	<i>samo kod Euripida</i>	καλός	3	γέφυρα	ή	<i>s lijepim mostom</i>
203.	καλλιδίνης	2	<i>samo kod Euripida</i>	καλός	3	δίνη	ή	<i>s lijepim virovima</i>
204.	καλλιδίφρος	1	<i>samo kod Euripida</i>	καλός	3	δίφρος	ό	<i>s lijepim kolima</i>
205.	καλλιδόναξ	2	<i>samo kod Euripida</i>	καλός	3	δόναξ, ακος	ό	<i>s lijepom trskom</i>
206.	καλλιζυγής	1	<i>prvi put kod Euripida</i>	καλός	3	ζυγόν	τό	<i>lijepo upregnut</i>
207.	καλλίκαρπος*	2	Eshil (d)	καλός	3	καρπός	ό	<i>s lijepim plodovima, plodan</i>
208.	καλλίμορφος	2	Eshil (fr)	καλός	3	μορφή	ή	<i>lijepog oblika</i>
209.	καλλίνικος*	2	<i>Arhiloh (1×), Pindar (6×)</i>	καλός	3	νίκη	ή	<i>koji sjajnu pobjedu donosi/ ostvaruje/ slavi</i>
210.	καλλίπαις*	2	Eshil (l)	καλός	3	παῖς, παιδός	ό/ή	<i>(koji ima lijepu djecu;) koji je lijepo dijete</i>
211.	καλλιπάρθενος	1	Eshil (fr), Aristofan	καλός	3	παρθένος	ή	<i>s lijepim djevojkama; djevičanski lijep</i>
212.	καλλίπεπλος	2	<i>horska lirika: Pindar</i>	καλός	3	πέπλος	ό	<i>s lijepim ogrtačem, lijepo odjeven</i>
213.	καλλίπηχυς	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	καλός	3	πήχυς, πήχεος	ό	<i>lijepih ruku</i>
214.	καλλιπλόκαμος	2	<i>epika</i>	καλός	3	πλοκαμος	ό	<i>lijepih uvojaka</i>
215.	καλλίποκος	2	<i>samo kod Euripida</i>	καλός	3	πόκος	ό	<i>od lijepe vune</i>
216.	καλλιπόταμος	2	<i>samo kod Euripida</i>	καλός	3	ποταμός	ό	<i>s lijepim rijekama</i>
217.	καλλίπρωρος	2	Eshil	καλός	3	πρώρα	ή	<i>s lijepim kljunom (lada)</i>

Jovana Ninković

218.	καλλιπυργος καλλιπύργωτος	2	<i>Aristofan (I);</i>	καλός	3	πύργος	ό	<i>s lijepim tornjevi- ma, dobro utvrđen</i>
219.	καλλιρρέεθρος	2	<i>epika</i>	καλός	3	ρείθρον	τό	<i>lijepog toka</i>
220.	καλλιστάδιος	2	<i>samo kod Euripida</i>	καλός	3	στάδιον	τό	<i>s dobrom stazom za trčanje</i>
221.	καλλιστέφανος	2	<i>epika</i>	καλός	3	στέφανος	ό	<i>lijepo svjenčan</i>
222.	καλλίτοξος	2	<i>prvi put kod Euri- pida</i>	καλός	3	τόξον	τό	<i>s lijepim lukom</i>
223.	καλλιφεγγής	2	<i>prvi put kod Euri- pida</i>	καλός	3	φέγγος, εος	τό	<i>lijepog sjaja</i>
224.	καλίφθογγος	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	καλός	3	φθόγγος	ό	<i>lijepog zvuka, milozvučan</i>
225.	καλίφλοξ	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	καλός	3	φλόξ	ή	<i>koji lijepo plamti</i>
226.	καλίχορος	1	<i>epika</i>	καλός	3	χορός	ό	<i>s lijepim prostora- rom; s lijepim plesom</i>
227.	κοινόφρων	2	<i>samo kod Euripida</i>	κοινός	3	φρήν, φρενός	ή	<i>istog mišljenja</i>
228.	λεπτόμιτος	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	λεπτός	3	μίτος	ό	<i>od tankih niti</i>
229.	λευκήρετμος	2	<i>samo kod Euripida</i>	λευκός	3	ἐρετμόν	τό	<i>s bijelim veslima</i>
230.	λεύκιππος	2	<i>horska liri- ka: Stesihor, Ibik, Bakhi- lid, Pindar [Sof(d)]</i>	λευκός	3	ἵππος	ό	<i>s bijelim konjima</i>
231.	λευκόθριξ	2	<i>komedija: Aristofan</i>	λευκός	3	θρίξ, τριχός	ή	<i>bjelokos</i>
232.	λευκοκύμων	1	<i>samo kod Euripida</i>	λευκός	3	κύμα, ατος	τό	<i>koji se bijelo pjeni</i>
233.	λευκολόφας	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	λευκός	3	λόφη	ή	<i>s bijelom perja- nicom</i>
234.	λευκόπηχυς	1	<i>samo kod Euripida</i>	λευκός	3	πήχυς, πήχεος	ό	<i>bjeloruk</i>
235.	λευκόπους	2	<i>Aristofan</i>	λευκός	3	πούς, ποδός	ό	<i>bjelonog; bos</i>
236.	λευκόπτερος	2	<i>Eshil</i>	λευκός	3	πτερόν	τό	<i>s bijelim jedrima</i>

Lucida Intervalla 38

237.	λευκόπωλος	2	Pindar, Eshil, Sofokle	λευκός	3	πώλος	ό / ή	s bijelim konjima
238.	λευκοφάης	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	λευκός	3	φάος, φάεος	τό	<i>bjeličastog sjaja</i>
239.	λευκόχροος	2	<i>proza (Hippokrat)</i>	λευκός	3	χρώς, χρωτός	ό	<i>bijele kože; bezbojan</i>
240.	λιπαρόζωνος	2	<i>horska lirika: Bakhilid</i>	λιπαρός	3	ζώνη	ή	<i>s sjajnim pojasom</i>
241.	μακραύχην	2	<i>proza (Hippokrat)</i>	μακρός	3	αύχην, ένος	ό	<i>dugog vrata</i>
242.	μεγαλόπολις	1	<i>horska lirika: Pindar</i>	μεγάλος	3	πόλις, εως	ή	<i>o značajnom gradu</i>
243.	μεγαλόσπλαχνος	1	<i>proza (Hippokrat)</i>	μεγάλος	3	σπλάγχνον	τό	<i>(s uvećanom utrobom) žustar</i>
244.	μελαγχαίτης	2	<i>epika</i>	μέλας	3	χαίτη	ή	<i>crnokos</i>
245.	μελάγχρωος	1	<i>proza (Hippokrat)</i>	μέλας	3	χρώς, χρωτός	ό	<i>tamne puti</i>
246.	μελαμβαθής	1	Eshil (d), Sofokle (možda)	μέλας	3	βάθος, εος	τό	<i>taman i dubok</i>
247.	μελάμβροτος	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	μέλας	3	βροτός	ό	<i>koji pripada crncima</i>
248.	μελάμπτεπλος	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	μέλας	3	πέπλος	ό	<i>odjeven u crno</i>
249.	μελαμφαής	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	μέλας	3	φάος, φάεος	τό	<i>sjajnocrn</i>
250.	μελαναυγής	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	μέλας	3	αυγή	ή	<i>sjajnocrn</i>
251.	μελάνιππος νύξ	2	Eshil (isto μ. νύξ)	μέλας	3	ίππος	ό	<i>s crnim konjima</i>
252.	μελανοκάρδιος	2	Aristofan	μέλας	3	καρδία	ή	<i>crnog srca</i>
253.	μελανόπτερος	2	Aristofan	μέλας	3	πτερόν	τό	<i>s crnim krilima</i>
254.	μελανοπτέρυξ	2	Aristofan	μέλας	3	πτέρυξ, υγος	ή	<i>s crnim perjem</i>
255.	μελανόχροος	1	<i>epika</i>	μέλας	3	χρώς, χρωτός	ό	<i>tamne puti</i>

256.	μελεόφρων	2	samo kod Euripida	μέλεος	3	φρήν, φρενός	ή	naopake čudi
257.	μέσαυλος	1	epika	μέσος	3	αὐλή	ή	koji je u sred dvorišta
258.	μεσόμφαλος*	2	Eshil, Sofokle (I)	μέσος	3	ὀμφαλός	ὁ	usred pupka, središnji, centralni
259.	μεσονύκτιος	2	horska lirika: Pindar, Bakhlid	μέσος	3	νύξ, νυκτός	ή	ponoćni
260.	μονάμπυξ	2	prvi put kod Euripida	μόνος	3	ἄμπυξ, υκος	ὁ	s jednim počeo-nikom
261.	μονόκωπος	1	samo kod Euripida	μόνος	3	κώπη	ή	s jednim veslom; s jednim brodom
262.	μονομήτωρ	2	samo kod Euripida	μόνος	3	μήτηρ, μητρός	ή	ostavljen od majke
263.	μονόπαις	1	proza (Anaksagora)	μόνος	3	παῖς, παιδός	ὁ/ή	koji ima jedno dijete
264.	μονόπεπλος	1	samo kod Euripida	μόνος	3	πέπλος	ὁ	samo u ogrtaču
265.	μονόπῳλος	2	prvi put kod Euripida	μόνος	3	πῳλος	ὁ/ή	s jednim konjem
266.	μονότεκνος	2	samo kod Euripida	μόνος	3	τέκνον	τό	s jednim djetetom
267.	μονοτράπεζος	2	samo kod Euripida	μόνος	3	τράπεζα	ή	za odvojenim stolom
268.	μονότροπος	2	Frinih	μόνος	3	τρόπος	ὁ	osamljen
269.	μονόχηλος	2	samo kod Euripida	μόνος	3	χηλή	ή	s nerascijepljenim kopitom
270.	μονώψ	2	prvi put kod Euripida	μόνος	3	ῶψ, ὠπός	ή	jednook
271.	μῶνυξ; μώνυχος	1	epika;	μόνος	3	ὄνυξ, υχος	ὁ	s nerascijepljenim kopitom
272.	νέοζυγος; νέοζυξ	1;	samo kod Euripida	νέος	3	ζυγόν	τό	novo ujarmljen
273.	νεολαῖος	2	samo kod Euripida	νέος	3	λαός	ὁ	mład
274.	νυκτερωπός	2;	prvi put kod Euripida	νύκτερος	3	ῶψ, ὠπός	ή	koji se pojavljuje noću

Lucida Intervalla 38

275.	ξουθόπτερος	1	prvi put kod Euripida	ξουθός	3	πτερόν	τό	koji brzo krilima mlati
276.	ὀμαιμος*	2	Pindar, Eshil, Sofokle	ὀμός	3	αἶμα, ατος	τό	iste krvi, srodan
277.	ὀμόγαμος	2	samo kod Euripida	ὀμός	3	γάμος	ό	oženjeni istom ženom; oženjeni sestrama
278.	ὀμογενής*	2	Sofokle (I)	ὀμός	3	γένος, εος	τό	istog roda, srodan
279.	ὀμόγνιος	2	proza (Hipokrat)	ὀμός	3	γένος, εος	τό	istog roda
280.	ὀμόλεκτρος	2	prvi put kod Euripida	ὀμός	3	λέκτρον	τό	koji dijele postelju
281.	ὀμόπτερος*	2	Eshil	ὀμός	3	πτερόν	τό	istog perja, sličan, srodan
282.	ὀμόφυλος*	2	proza (Hipokrat)	ὀμός	3	φύλον	τό	istog plemena, iste vrste, srodni
283.	ὀμώνυμος	2	Pindar, Eshil, proza	ὀμός	3	ὄνομα, ὀνόματος	τό	istoimen
284.	ὀξύθυμος	2	proza	ὀξύς	3	θυμός	ό	gnevljiv
285.	ὀξύπους	2	samo kod Euripida	ὀξύς	3	πούς, ποδός	ό	brzonog
286.	ὀξύστομος*	2	Eshil (d)	ὀξύς	3	στόμα, στόματος	τό	oštrih čeljusti; britke oštrice
287.	ὀξύφρων	2	samo kod Euripida	ὀξύς	3	φρήν, φρενός	ή	oštrouman
288.	παλαιομήτωρ	2	samo kod Euripida	παλαιός	3	μήτηρ, μητρός	ή	o majci uglednika i junaka iz starine
289.	πανημέριος*	2	epika »koji traje čitav dan«	πᾶς	3	ἡμέρα	ή	(koji traje čitav dan;) svakidašnji
290.	πάνδημος	1	Sofokle (d)	πᾶς	3	δημος	ό	opšti, javni
291.	παννύχιος; πάννυχος	1	epika	πᾶς	3	νύξ, νυκτός	ή	koji traje čitavu noć
292.	πανσέληνος	2	Eshil, proza	πᾶς	3	σελήνη	ή	koji se događa za vrijeme punog mjeseca
293.	περισόμυθος	2	samo kod Euripida	περισός	3	μῦθος	ό	suvišan

294.	ποικιλοδέρμων	2	samo kod Euripida	ποικίλος	3	δέρμα, ατος	τό	šarene kože
295.	ποικιλόνωτος	2	horska lirika: Pindar, Eshil (I)	ποικίλος	3	νώτον	τό	šerene poledine
296.	ποικιλόθριξ	2	samo kod Euripida	ποικίλος	3	θρίξ, τριχός	ή	šarene dlake, pjeḡav
297.	ποικιλόπτερος	1	Pratina	ποικίλος	3	πτερόν	τό	šarenih krila
298.	ποικιλόφρων	2	monodija: Alkej	ποικίλος	3	φρήν, φρενός	ή	domišljat, lukav; podmukao
299.	πολύάνωρ	1	Eshil (I), Aristofan (I)	πολύς	3	άνήρ, άνδρός	ό	mnogoljudan
300.	πολύαστρος	2	samo kod Euripida	πολύς	3	αστήρ, έρος	ό	s mnogim zvijezdama
301.	πολύβοτρυς	1	Hesiod, Simonid, Hekatej Milećanin	πολύς	3	βότρυς, υος	ό	pun grozdova
302.	πολύβροχος	1	prvi put kod Euripida	πολύς	3	βρόχος	ό	s mnogim konopcima
303.	πολύβωλος	2	prvi put kod Euripida	πολύς	3	βώλος	ή (ό)	o zemlji koja je plodna
304.	πολύδακρυος	1	epika	πολύς	3	δάκρυον	τό	pun suza; mnogo oplakiḡan; koji mnogo plaće
305.	πολύδακρυς*	2	epika	πολύς	3	δάκρυ	τό	pun suza; mnogo oplakiḡan; koji mnogo plaće
306.	πολύδενδρος	2	prvi put kod Euripida	πολύς	3	δένδρον	τό	pun drveća, šumovit
307.	πολυετής*	2	Eshil (fr)	πολύς	3	έτος, εος	τό	dugogodišnji
308.	πολύθηρος	1	prvi put kod Euripida	πολύς	3	θήρ, θηρός	ό/ή	pun zvjeri
309.	πολύθρηνος	2	Eshil (I)	πολύς	3	θρήνος	ό	(koji mnogo plaće;) mnogo oplakiḡan
310.	πολύθυρος	2	prvi put kod Euripida	πολύς	3	θύρα	ή	s mnogim vratima/otvorima bušan; lisnat
311.	πολύθυτος	2	Pindar, Sofokle (d)	πολύς	3	θυτόν	τό	obilan u žrtvama
312.	πολύκαπνος	2	samo kod Euripida	πολύς	3	καπνός	ό	zadimljen

Lucida Intervalla 38

313.	πολύκαρπος	2	<i>epika</i>	πολύς	3	καρπός	ὁ	<i>plodan; koji mnogo žanje</i>
314.	πολύκρανος	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	πολύς	3	κάρᾱ	τό	<i>mnogoglav</i>
315.	πολυκτῆμων	2	Sofokle (I)	πολύς	3	κτῆμα, ατος	τό	<i>s velikim posjedom, bogat</i>
316.	πολύκωπος	2	Sofokle (I)	πολύς	3	κωπή	ή	<i>s mnogo vesala</i>
317.	πολύμετρος	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	πολύς	3	μέτρον	τό	<i>bogat, izdašan</i>
318.	πολύμηλος	2	<i>epika</i>	πολύς	3	μήλον	τό	<i>bogat ovčama</i>
319.	πολύμοχθος*	2	<i>Sofokle (I)</i>	πολύς	3	μόχθος	ὁ	<i>koji trpi veliku muku; naporan</i>
320.	πολύξεινος	2	<i>epika</i>	πολύς	3	ξεῖνος	ὁ	<i>gostoljubiv, mnogo posjećen</i>
321.	πολύόρνιθος	2	<i>samo kod Euripida</i>	πολύς	3	ὄρνις, ὄρνιθος	ὁ/ή	<i>bogat pticama</i>
322.	πολύπηνος	2	<i>samo kod Euripida</i>	πολύς	3	πήνη	ή	<i>gustog tkanja</i>
323.	πολυπινής	2	<i>samo kod Euripida</i>	πολύς	3	πίνος	ὁ	<i>veoma prljav</i>
324.	πολύπλεθρος	2	<i>prvi put kod Euripida</i>	πολύς	3	πλέθρον	τό	<i>koji ima mnogo zemlje</i>
325.	πολύπονος*	2	<i>Pindar, Eshil(d), Sofokle</i>	πολύς	3	πόνος	ὁ	<i>koji trpi veliku muku; naporan</i>
326.	πολυπόταμος	2	<i>samo kod Euripida</i>	πολύς	3	ποταμός	ὁ	<i>s mnogim rijekama</i>
327.	πολύπτυχος	2	Hesiod, Hipokrat	πολύς	3	πτυχή	ή	<i>s mnogim borama, s brojnim gudurama</i>
328.	πολύτεκνος	2	Eshil	πολύς	3	τέκνον	τό	<i>koji ima mnogo djece</i>
329.	πολύυμνος	2	<i>epika</i>	πολύς	3	ῥυμνος	ὁ	<i>koji obiluje pjesmami; o kome se mnogo pjeva</i>
330.	πολύχορδος	2	<i>horska lirika: Stesihor, Simonid Kejanin</i>	πολύς	3	χορδή	ή	<i>s mnogo žica, mnogoglasan</i>
331.	πολύχρυσος*	2	<i>epika</i>	πολύς	3	χρυσός	ὁ	<i>bogat zlatom</i>

332.	πυκνόφθαλμος	2	prvi put kod Euripida	πυκνός	3	ὀφθαλμός	ό	s malim razmakom među očima
333.	πυρσόθριξ	2	prvi put kod Euripida	πυρσός	3	θρίξ, τριχός	ή	crvenkaste kose
334.	πυρσόνωτος	2	samo kod Euripida	πυρσός	3	νώτον	τό	s crvenkastim ledima
335.	πυρσώδης	2	samo kod Euripida	πυρσός	3	*ὄδσ- (up. ὀσμη < *ὄδσ-μα)	*	sličan ognju, koji bukti
336.	σκιαρόκομος	1	samo kod Euripida	σκιαρός	3	κόμη	ή	lišćem zasjenjen
337.	στενόπορθμος	2	samo kod Euripida	στενός	3	πορθμός	ό	koji je na/pored morskog tjesnaca
338.	στενόπορος*	2	Eshil (d)	στενός	3	πόρος	ό	s uskim prolazom
339.	σώφρων*	2	horska lirika: Pindar	σῶς	2	φρήν, φρενός	ή	zdrave pameti, priseban
340.	ταλαίπωρος	2	Eshil, Sofokle, proza	τάλας	3	πεῖρα	ή	koji se muči, jadan
341.	ταχύπους*	2	horska lirika: Pindar	ταχύς	3	πούς, ποδός	ό	brzonog
342.	τυφλόπους	2	samo kod Euripida	τυφλός	3	πούς, ποδός	ό	s slijepom (nesigurnom) nogom
343.	ὕψηλόφρων	2	prvi put kod Euripida	ὕψηλός	3	φρήν, φρενός	ή	visokouman, velikodušan
344.	φαιδρωπός	2	Eshil (l)	φαιδρός	3	ᾠψ, ὠπός	ή	vedra pogleda
345.	χαλκέοπλος	1	samo kod Euripida	χάλκεος	3	ὄπλον	τό	s bronzanim oružjem/oklopom
346.	χαλκεοτευχής	1	samo kod Euripida	χάλκεος	3	τεῦχος, εος	τό	u bronzanom oružju
347.	χλωρόκομος	2	samo kod Euripida	χλωρός	3	κόμη	ή	zelenog lišća
348.	χρυσεοβόστρυχος	2	prvi put kod Euripida	χρύσεος	3	βόστρυχος	ό	sa zlatnim uvojcima
349.	χρυσεόκυκλος	2	samo kod Euripida	χρύσεος	3	κύκλος	ό	sa zlatnim diskom
350.	χρυσεόμαλλος	2	prvi put kod Euripida	χρύσεος	3	μαλλός	ό	zlatorun
351.	χρυσεόνωτος	2	samo kod Euripida	χρύσεος	3	νώτον	τό	sa zlatnim ledima
352.	χρυσεοσάνδαλος	2	samo kod Euripida	χρύσεος	3	σάνδαλον	τό	sa zlatnim sandalama

Lucida Intervalla 38

353.	χρυσεόστολος	2	samo kod Euripida	χρύσεος	3	στόλος	ó	sa zlatnim nakitom
354.	χρυσεοφάλαρος	2	samo kod Euripida	χρύσεος	3	φάλαρον	τό	sa zlatnim nakitom
355.	ψαφαρόχροος	2	samo kod Euripida	ψαφαρός	3	χρῶς, χρωτός	ó	grube površine, prljave kože
356.	ψεύδορκος	2	prvi put kod Euripida	ψευδής	2	ὄρκος	ó	krivokletan
357.	ῥακίπους*	2	epika	ῥάκυσ	3	πούς, ποδός	ó	brzonog
358.	ῥακίπων*	1	Eshil (I), Sofokle (I)	ῥάκω	3	φρήν, φρενός	ή	okrutnog srca

1.2.3 Tip P+P

359.	πάγκοινος	2	Eshil, Sofokle (I), Pindar, proza (Hipokrat)	πᾶς	3	κοινός	3	opšte zajednički; koji za sve vrijedi
360.	πολυποίκιλος	2	prvi put kod Euripida	πολύς	3	ποικίλος	3	veoma šaren, slojevit

2. Struktura složenica

2.1 Glasovne pojave na spoju kompozicionih članova

2.1.1 Spoj vokala

- a. Kompoziciono duženje je jedan od mogućih ishoda vokalnog spoja dosta starog postanka. Podrazumijeva nestanak završnog vokala prednjeg člana i duženje početnog vokala zadnjeg člana. Pravilo (Dehnungsgesetz) je prvi formulisao Wackernagel (Wackernagel 1889). Pojava se proširila i na neke vokalsko-konsonantske spojeve (poput ἐξήρετος), pa i inicijalne vokale simpleksa u epici, gdje su složenice s predlogom ili prilogom kao članom možda bile posrednik⁴. Među našim primjerima, srećemo fuge o - α (→ $\bar{\alpha}$, jon.-at. * $\bar{\alpha}$ > η), o - o (→ω) i o - ε (→η): *μεγαληνορία* (37.), *ἀφρώδης* (59.), *ὀμώνυμος* (283.) *ἰσῆρετος* (182.), *λευκήρετος* (229.)... Sličan morfonološki proces, tzv. „kompozicioni vrdhi“ (Kompositionsvrddhi), karakterističan je za indoiranske jezike (LEUMANN 1952, 8-9), u kojima se po pravilu duži početni vokal prvog člana složenice, rijetko drugog, kao u slučaju *śatá-śārada-* adj. „koji traje sto jeseni“, *śarād-* „jesen“, (id. 14).
- b. Uklanjanje hijata među članovima složenice elizijom najvjerojatnije je podstaknuto slučajevima kompozicionog duženja poput φιλᾶνωρ (φιλάνωρ je često kod Eshila i u lirici, φιλήνωρ se javlja tek početkom VI vijeka poslije Hrista), gdje se mogao steći utisak da je početni vokal zadnjeg člana ostao neizmjenjen: φιλ-άνωρ. Slično eliziji u rečenici, završni kratak vokal (u ovoj grupi kod Euripida samo α i o) prvog člana ispada pred početnim vokalom drugog člana složenice: γλωσσαλγία (35.), μεσάγκυλον (29.), ὀμεννέτης (30.), κυπαρισσόροφος (89.), χαλκέγχης (122.), δολιχάυχην (173.), μεσόμφαλος (258.)...
- c. Osim u jonskom i atičkom, gdje je iščezla prije VII vijeka stare ere, digama se u ostalim dijalektima zadržala do IV vijeka stare ere, kada se širi jonski alfabet i vremenom je istiskuje. Kao što Homerov metar računa s njenim prisustvom premda je zapisan s „lažnim“ hijatima, tako su i spojevi kod mnogih složenica naknadno postali vokalni, te se kod pojedinih taj sekundarni hijat održao: ἀργυροειδής (55.), ἀστεροειδής (56.), κυανοειδής (84.), πορφυροειδής (104.). Kod χείρωνας (21.) je, pak, na

4 V. Nagy 2008, str. 23-24, za noviju literaturu i osvrt na Dehnungsgesetz. Pojedini autori nazivaju pojavu kompozicionom kontrakcijom.

djelu sekundarna kontrakcija: $\alpha + \alpha = \omega$ (at.). Pored -ο-ειδής, u atičkom su opstajali vokalski spojevi kada je ι- završni vokal prvog imenskog člana (što nije slučaj sa glagolskim), tamo gdje postoji značajna grupa srodnih složenica te se izbjegava narušavanje obrasca⁵, a ponegdje je prosto riječ o uticaju dijalekata koji nisu skloni kontrakciji.

2.1.2 Spoj konsonanata

Konsonantske grupe koje nisu bile postojane u grčkom, ponašale su se različito na početku i unutar riječi. Otud je negdje drugi član složenice bliži originalnom stanju nego odgovarajuća riječ kada se pojavljuje samostalno. U tom slučaju obično su u pitanju starije složenice koje su brojne kod Homera (ἄ-μβροτος, βροτός; φερε-σσακῆς, σάκος; φιλο-μμειδής, μειδᾶν; βαθύ-ρροος, ῥόος, ἄ-λληκτος ali i ἄ-ληκτος, λήγειν...). U ovom korpusu nalazimo samo odraz grupe *sr: ἀλί-ρροθος / ῥόθος/ (49.); καλλι-ρρέεθρος / ῥείθρον/ (219.). Posmatrano u cjelini, refleks -ρρ- se najduže održao i tek se u kojni gubi.

Spoj konsonantske osnove kao prvog dijela i konsonanta na početku drugog dijela složenice najčešće se ostvaruje posredstvom spojnog vokala (v. 2.2.2). Tamo gdje to nije slučaj, dolazi do ispadanja završnog konsonanta prednjeg člana složenice ili njegovog glasovnog prilagođavanja početnom konsonantu drugog člana. Tako među našim imenskim složenicama nalazimo primjere gdje dentalni nazal ν

- pred guturalom prelazi u guturalni nazal γ : παγκαρπεία (41.), μελαγχαιίτης (244.), μελάγχρως (245.), πάγκοινος (359.);
- pred labijalom u labijalni nazal μ : μελαμβραθής (246.), μελάμβροτος (247.), μελάμπεπλος (248.), μελαμφαής (249.);
- pred dentalom, dakako, ostaje neizmjenjen : πάνδημος (290.),
- ali i pred dentalnim spirantom σ : πανσέληνος (292.).

Kod Euripida se ne pojavljuje, ali oblik s asimilacijom kod pojedinih παν-složenica sa σ na početku drugog člana postoji paralelno sa neasimilovanim (πασσέληνος; πάνσοφος, πάσσοφος; πανσαγία, πασσαγία...), dok kod μελαν- složenica spoj -νσ- (μελάνσπερμον, μελάνστερνος) često biva razbijen spojnim vokalom -ο- (μελανοσυρμαῖος, μελανόστολος, μελανόστερφος...).

⁵ Vremenom se sve više insistira na očiglednom porijeklu i značenju riječi odnosno što manje izmijenjenim članovima složenice, u kojni kompozita su već sasvim imuna na hijat, v. DEBRUNER 1917, §122.

2.2 Prednji član

Prednji član je imenička ili pridjevska osnova čiji očekivani završetak može da izostane ili pretrpi izmjene u direktnom spoju s drugim članom složenice odnosno pri pripajanju spojnog vokala. Imenske složenice s padažnim oblikom imenice ili pridjeva kao prvim članom nisu zastupljene kod Euripida.

Na složene pridjeve *ἄποινον* (54.), *ἄθυρος* (147.) i *ἄμβροτος* (152.) u prvom odnosno imenicu *βουκόλος* (7.) u drugom dijelu složenice valja gledati kao na jedinstvenu komponentu dvodijelne složenice, budući da u datim slučajevima u slaganju, formalno i semantički, učestvuje ukupna složena osnova takvog pridjeva odnosno čitava imenica, a ne njihovi dijelovi ponaosob.

2.2.1 Samostalne osnove

Sledeće osnove se pojavljuju kao prednji dio složenice i direktno se spajaju sa drugim članom, pri čemu mogu pretrpiti određene izmjene (v. 2.1):

- a. **o-** osnova (imenice 2. deklinacije i pridjevi 2./1. deklinacije): *ἀνθρωποδαίμων* (1), *ἵπποβουκόλος* (7.), *ἀκροκόρινθος* (26.), *δενδρόκομος* (67.),... Uključujući slučajeve sa kontrakcijom i elizijom (v. 2.1.2) poput *οἰνάνθη* (16.), *χαλκεμβολάς* (123.), kod Euripida se pojavljuje 12 imeničkih i 63 pridjevske složenice kod kojih je prednji član imenica o- osnove, te 11 imeničkih i 117 pridjevskih složenica sa odgovarajućim pridjevskim prednjim članom.
- b. **ι-** osnova: Rano se u složenicama javlja *καλλι-* umjesto *καλο-* (*καλός*, zapravo *καλρός*), koje je posve rijetko i mlađi je oblik. Kod Homera se pojavljuju primjeri poput *καλλιπλόκαμος* (prisutna i kod Euripida, 214.) i *κυδιάνειρα* (*κυδρός*, 3 od *κῦδος*, τό). Pored sekundarnog (osnova+sufiks) superlativa *κυδρότατος*, za *κυδρός* je zabilježen i primarni oblik (korijen+sufiks) *κύδιστος* (upr. *κάλλιστος*) inače čest kod Homera. Otud se pretpostavlja da su takvi prednji članovi složenica nastali pod uticajem primarnog superlativa sa sufiksom *-isto-(-iste-). Pravilo da pridjevi izvedeni u pozitivu sufiksom *-ro-* kad stoje u prvom dijelu složenice odbacuju taj sufiks i primaju *-i-* važi i za indoiranski (tzv. Caland-ov zakon)⁶. Kod Euripida zatičemo *καλλικόμας* (28.) u imeničkoj funkciji i 28 pridjevskih složenica *καλλι-* tipa (199.-226.). Kao

6 „Caland system” podrazumijeva sistem derivacije u indoevropskim jezicima, u kojem se slična zamjena sufiksa redovno javlja kod određenih pridjeva u komparativu, superlativu, izvođenju

prednji član u značenju „more“, imenica ἄλς se u složenicama javlja u obliku ἄλι-, vjerovatno prema i- osnovama (postoji i mišljenje da je izvorno riječ o lokativu⁷): ἀλίρροθος (49.). Karakterističan je i prednji član kod ταλαίπωρος (340.). Uz ταλαί- kod te grupe složenica javlja se i ταλα-, drži se da su smjenu -α/-αι- bar dijelom uslovili metrički razlozi (SCHWYZER 1939, 448 Zus.2.).

- c. **v-** osnova: δορύξενος (5.), ταχύπλους (34.) među imenicama, zatim pridjevi ἀστυγείτων (58.), ἀμβλυωπός (151.), πολύβοτος (301.)... Ukupan broj ovih pridjeva kod Euripida iznosi 53.
- d. **v-** osnova: κυνώπης (11.), te 9 pridjevskih složenica: μελαγχαίτης (244.), μελάγχρως (245.)... Kod primjera κυνώπης (11.) i κυνώπις (88.) nije nužno riječ samo o osnovi κυν- (nulska baza kao u gen. κυνός < *ku-n-és, za razliku od pune κύων < *kū-ōn), prednji član je mogao biti κυνο- (v. 2.2.2d.).
- e. **diftonške** (βου- < *bou-, ναυ- < *nāu-) osnove: βούσταθμον (2.), βούσταθμος (3.), ναύκληρος (13.), ναύσταθμον (14.), ναυκληρία (39.), ναυκλήριον (40.).
- f. **krnje** osnove
παν- : πανήγυρις (33.), παγκαρπεία (41.), παννυχίς (42.), πανημέριος (289.), πάνδημος (290.), παννύχιος; πάννυχος (291.), πανσέληνος (292.), πάγκοινος (359.). Pridjev πᾶς na mjestu prvog kompozicionog člana može da zastupa osnova sa spojnim vokalom -o- (παντομορφος, παντόπτης...) ili παν- koje se tretira kao krnja osnova. Neposredni uticaj morao je izvršiti dosta zastupljen priloški član παν- (πάγχαλκος, πάνσοφος...), a možda su doprinijeli i pridjevi v- osnove koja je jednaka obliku za srednji rod. Kod Euripida se pojavljuje samo krnja osnova. **ἄρτι-** : ἀρτίφρων (160.). Vjerovatno je krnje ἄρτι- namjesto osnove ἄρτιο- (ἄρτιος, 3) rezultat uticaja priloškog ἄρτι-.

Pored navedenih, u grčkim složenicama mogu se pojaviti samostalno i neke Ϸ- i σ- osnove, međutim, takvih nema među našim primjerima.

2.2.2 Osnove sa spojnim vokalom

Spojni vokal treba posmatrati kao završni dio prvog člana (prvog formanta) složenice, nikako kao njen ravnopravan sastavni dio (zaseban for-

apstraktnih imenica ili slaganju. Definicije variraju, o opsegu i uzroku procesa, pa i o statusu i postojanju „sistema“, mišljenja su podijeljena.

⁷ V. FRISK, I 78, zatim SCHWYZER 1939, 447 Zus.1. za raspravu o *Kompositions -i*.

mant). U grčkim kompozitama ulogu spojnog vokala najčešće ima vokal „o“. Nalazimo ga kod velikog broja složenica i nema sumnje da se radi o prenošenju završetka o- osnova, dominantnih među prednjim kompozicionim članovima. O uzrocima raspravlja Debruner (id. §122) i ističe da se sloboda kojom se preinačuju osnove u zadnjem dijelu složenice, zatim prenijela i na tretiranje završetka prednjeg člana. Vjerovatno se vokal prvobitno umetao samo radi razbijanja nezgodnih konsonantskih grupa na spoju kompozicionih dijelova, a potom je doživljen kao spojni vokal, odnosno kao opšte kompoziciono sredstvo, te nije zaobišao ni vokalske osnove. Debruner dalje napominje mogućnost da su tome donekle doprinijeli dubleti poput φύλακος (nom.) i φύλαξ, μέλανος (nom.) i μέλας, a svakako da su se pod uticajem elizije kod o- osnova (npr. χρυσο-χάλινος (142.) pored χρυσ-ωπός (143.)) primjeri poput κυν-ῶπις (88.) mogli doživjeti kao elidirani i dati povoda za κυνο- obrazovanja (npr. κυνο-ραιστής, κυνό-φρων, κυνο-θαρσής, v. 2.2.1e.). Spojni vokal se pojavljuje i u drugim indoevropskim jezicima u slaganju i vjerovatno je osim olakšavanja izgovora imao i funkciju adjektivizacije prvog člana.

Osnove bivaju proširene za spojni vokal s izuzetkom α- i σ- osnova, koje odbacuju svoj završetak kada se pojavljuju s spojnim vokalom. Kod osnova koje pred konsonantom uvijek pokazuju spojni vokal, drži se da je on elidiran kada se jave prividno same pred vokalima (što potvrđuje i sekundarni hijat ili slučajevi gdje se spojni vokal kontrahuje s početnim vokalom drugog kompozicionog člana).

Svega 45 složenica kod Euripida ima za prednji član osnovu sa spojnim vokalom:

- a. α- osnova: γλωσσαλγία (35.) (up. γλωσσοειδής, γλωσσογάστωρ...), ἀελλόπους (46.), ἀμαξοπληθής (51.), δαφνώδης (66.) (up. δαφνοειδής), ἡμερόκοιτος (75.), λαχνόγνιος (90.), λαχνώδης (91.), λυσσώδης (94.), μανιώδης (95.), πορφυροειδής (104.), σκιώδης (108.), ὑλόκομος (115.), φρικώδης (120.).
- b. ι- osnova: στασιωρός (19.) (up. στασιοποιός, στασιώδης...).
- c. υ- osnova: βοτρυνώδης (61.).
- d. ν- osnova: χιονόχροος; χιονόχρως (130.), χιονώδης (131.), μελανοκάρδιος (252.), μελανόπτερος (253.), μελανοπτέρυξ (254.), μελανόχροος (255.).
- e. κ- osnova: γυναικόμιμος (63.), γυναικόμορφος (64.), γυναικόφρων (65.), δονακόχλοος (69.), φοινικόλοφος (117.), φοινικοσκελής (118.), φοινικοφαής (119.).

- f. **τ-** osnova: αίματωπός; αίματώψ (48.) (up. αίματορρυτος, αίματοπώτης...), νυκτώπός (99.) (up. νυκτομαχία, νυκτοειδής...).
- g. **δ-** osnova: ποδώκεια (43.) (up. ποδορρωρος, ποδοψοφία...).
- h. **ντ-** osnova: δρακοντώδης (70.), λεοντόπους (92.), λεοντοφυής (93.).
- i. **ρ-** osnova: θηραγρευτής (6.) (up. θηροσκοπος, θηροτρόφος...), πατράδελφος (18.) (apof. pH₂ter/pH₂tr; u slaganju učestvuje s nul-skom bazom u osnovi sa spojnim vokalom, up. πατροκασίγνητος, πατροφονεύς...), χείρωναξ (21.), άστεροειδής (56.), άστερωπός; άστρωπός (57.), ύδροειδής (114.), χειροδράκων (129.).
- j. **σ-** osnova: ψευδόμαντις (23.), αιδόφρων (47.), άλσώδης (50.), έλκώδης (72.).

2.3 Zadnji član

2.3.1 Pridjevski član i složenice s mocionim sufiksom

Među našim složenicama je mali broj onih sa zadnjim pridjevskim članom, svega dva složena pridjeva, πάγκοινος (359.) i πολυποίκιλος (360.), i imenica ποδώκεια (43.), gdje je poimeničeni pridjev ustvari oblik pridjeva za ženski rod. Kada se kod zadnjeg imeničkog člana javlja mocioni sufiks, čest kod apstraktnih imenica, pretpostavlja se da je posredovao odgovarajući složeni pridjev. Ne mora biti da je svakoj takvoj imenici prethodio pridjev, dovoljno je bilo da se uspostavi obrazac koji je onda mogao da važi unutar srodne skupine (npr. κακανδρία, δυσανδρία, κενανδρία, δειλανδρία, μισανδρία, πολυανδρία, ...). Tip pod 1.1.3 obuhvata poglavito složenice s mocionim sufiksom, izuzetak je ναυκλήριον, i tamo gdje postoji sačuvan pretpostavljeni međukorak, unijet je u tabelu u uglastim zagrada. Osim sufiksa -ια (ie.*iH₂), nalazimo sufiks -ιδ- u primjeru παννυχίς (42.). Porijeklo tog ženskog formanta nije najjasnije, tipičan je za patronime (Τανταλός = θυγάτηρ Ταντάλου), etnike i ktetike (Πέρσης - Περσις, Μέγαρα - Μεγαρεύς - Μεγαρίς), ženske ekvivalente imenicama na -της (πολίτης - πολίτης), itd.

2.3.2 Imenički član

Zadnji imenički član većinom je neizmjenjen kod složenih imenica u oba preostala tipa, 1.1.1 i 1.1.2. U 4 od 34 slučaja došlo je do promjene završetka zadnjeg člana: κυνώπτης (11.), μεσάγκυλον (29.), koji su time izmjenili rod, καλλικόμας (28.), zapravo pridjev (v. 2.3.3d.) koji se koristi i poimeničen, te παλαιομάτωρ (32.) kod koga je u stvari riječ o istom završetku samo

sa drugom bazom (-er- : -or-, v. 2.3.3 za apofoniju u završetku). Složenica ναύκληρος (13.) u značenju „glava broda, brodski zapovjednik“ trebalo bi da glasi ναύκρᾱρος (κάρα, nom. mn. kod Hom. κάρηνα < *karasn-a, *kṛa₂sn-), ali je uslijed sličnosti -κρᾱρος i -κληρος i bliskosti dviju složenica, imenici ναύκληρος „vlasnik broda, trgovac“ pridruženo i značenje „kapetan broda“.

2.3.3 Popridjevljeni imenički član

Prilikom popridjevljenja imenica preuzima formu pridjeva koja joj je najbliža. Premda se sve imenice jedne osnove ne ponašaju isto, može biti riječi o obrascima koji preovlađuju.

a) Imenice o- osnove

Ove osnove čine najbrojniju grupu i trpe najmanje izmjene. Popridjevljene imaju dva oblika, na -ος za muški i ženski rod, i -ov za srednji rod. Od preovlađujućeg obrasca odstupaju: χαλκεμβολάς (123.), u pitanju je poetski oblik sa mocionim sufiksom -αδ- (up. χαλκέμβολος) koji se odnosi na vāes; sigmatski pridjevi καλλιζυγής (206.) i πολυπινής (323.), te guturalni νέοζυξ (sa korijenskim oblikom imenice, sačuvanim samo u složenicama) pored νεόζυγος (272.) (sa sufikslnim oblikom koji je zamijenio stari korijenski simpleks).

Primjer νεολαῖος (273.) interesantan je zbog sufiksa -ιω-, koji je čest u službi izvođenja prostih pridjeva iz imenica. Isti sufiks se pojavljuje još u tri slučaja raspoređena po različitim osnovama: πανημέριος (289.) dole pod b, όμόγνιος (279.) dole pod c, παννύχιος (291.) dole pod d.

b) Imenice α- osnove

Najveći dio popridjevljenih imenica α- osnove prelazi u o- osnove: χαλκόπυλος (128.), χρυσόλογχος (137.), άθυρόγλωσσος (147.), άκρόκομος (149.), θερμόβουλος (176.), θηλύμορφος (177.)... Ukupno je 39 takvih primjera, dok 5 složenih pridjeva pripada 1. deklinaciji. Kod njih je α- osnovi dodato -ς, imaju jedan oblik i mijenjaju se poput imenica νεανίας / πολίτης. Obično su to epiteti uz muška lica: χρυσοκόμης (136.), άβροκόμης (144.), καλλιδίνης (203.), λευκολόφας (233.), μελαγχαίτης (244.). Treba ih razlikovati od onih koji su prešli u sigmatske pridjeve, mahom oksitone, čiji završetak -ης zastupa muški i ženski rod i imaju poseban oblik za srednji rod -ες: κυαναυγής (83.), λεοντοφυής (93.), κακοτυχής (197.), μελαναυγής (250.), zatim od imenice na -της kao zadnjeg člana πολυετής (307.). Ovoj grupi pripada i usamljeni primjer πανημέριος (289.).

c) Imenice σ- osnove

Popridjevljene imenice sigmatske osnove po pravilu ostaju u sigmat-skoj promjeni: ἀμαξοπληθής (51.), κενταυροπληθής (80.), χαλκοπληθής (126.), ἠλεκτροφαής (74.), κεραυνοφαής (81.), φοινικοφαής (119.), χρυσοφαής (141.), γλαυκοφαής (167.), λευκοφαής (238.), μελαμφαής (249.), θεοοστυγής (77.), σιδηροβριθής (105.), φοινικοσκελής (118.), χαλκέγγης (122.), ἀξιοπενθής (154.), καλλιφεγγής (223.), μελαμβαθής (246.), ὁμογενής (278.), ali i ὁμόγνιος (279.). Imenica κέρας ukoliko biva izmijenjena prelazi u dentalnu promjenu, nom. -ως, gen. -ωτος: ταυρόκερας (110.), χρυσόκερας; χρυσόκερας (135.).

Pridjev ἀνεμώκης (52.) sačuvao je u zadnjem članu imenice *ῥκος, koja se kao simpleks izgubila, te su složeni pridjevi tipa -ώκης dovedeni u vezu sa pridjevom ῥκός. Slično tome, poistovjećivane su pridjevske složenice na (-o)-ειδής i -ώδης (npr. σκώληξ ῥώδης kod Aristotela GA.733^b13, pa nekoliko redova potom σκώληξ ῥοειδής id.733^b31), gdje je ovaj drugi oblik tobože nekontrahovana varijanta prvog (-οει- bi dalo -οι-): ἀργυροειδής (55.), ἀστεροειδής (56.), κυανοειδής (84.), πορφυροειδής (104.), ὑδροειδής (114.), te ἀλσώδης (50.), ἀνθεμώδης (53.), βοτρυχώδης (60.), βοτρυώδης (61.), γνοφώδης (62.)... Posredi je semantička srodnost koja je prvobitne razlike u značenju vremenom istupila. Složenice oba tipa se odnose na čulni doživljaj, odnosno oblast u kojoj je djelovala sinestezija i izazvala semantička pomjeranja kod riječi koje se tiču čulne percepcije u indoevropskim jezicima. Član -ειδής je postao od imenice εἶδος „spoljašnje obličje, (ob)lik“, koja se prvenstveno odnosi na ono što se može čulom vida zapaziti, dok -ώδης svjedoči o postojanju starije imenice za „miris“ (*ῥδσ-) koja je bila srodna sa sačuvanim ὀσμη < *ῥδσ-μā (lat. odor), ὀζω, ὀσφραίνεσθαι. Vjerovatno je semantička evolucija⁸ išla od složenica poput θυώδης (79.), preko ἀνθεμώδης (53.) („koji odiše cvijećem, pokriven cvijećem, cvjetonosan, cvjetni“: Σαῖφα μελίλωτος, Βακχίλις Νεῖλος, Εἴσιλος ἔαρ, Euripid Τμῶλος, Aristofan Λειμών) ka apstraktnijim φρυκώδης (120.), μανιώδης (95.), a potom i sasvim konkretnim porredbama (npr. κολπώδης (82.)), koje se tiču u prvom redu vidnih osjeta i predstavljaju svojevrsnu uzurpaciju domena -ειδής. Debruner, kao i

8 Uporedi upotrebu ὀζω kod Aristofana: ὦ μῶρε σὺ καὶ Κρονίων ὀζων καὶ βεκεσελήνε (Ar.Nu. 398), ἤδη γὰρ ὀζειν ταῖς πλειόνων/καὶ μειζόνων πραγμάτων μοι δοκεῖ (Lys.616), te semantička igra u dijalogu između Dikeopola i Amfiteja (Ach. 178-202).

Tako u RMS 2007, 713: „mirisati... 1.odavati, ispuštati miris,..., 3.fig. a. pokazivati izvesne znake nastajanja ili približavanja nečega, najavljivati, nagoveštavati... b. odavati utisak, imati osobine nečega, podsećati, ličiti (na nešto), izgledati (kao nešto).“

Brajtenbah, drži -ώδης za kompozicioni član, ali ističe da se rano, možda već kod Homera, počeo osjećati kao sufiks.

d) Imenice s apofonijom u završetku

- v- osnova (-en- : -on-), φρήν: αἰδόφρων (47.), γυναικόφρων (65.), ὀνειρόφρων (101.)...
- q- osnova (-er- : -or-), μήτηρ i ἀνήρ: μονομήτωρ (262.), παλαιομήτωρ (288.), πολυάνωρ (299.).
- η- osnova (-η- : -on-), može se javiti kod nekih imenica srednjeg roda na -μα: λευκοκύμων (232.), ποικιλοδέρων (294.), πολυκτήμων (315.).

e) Ostale imenice 3. deklinacije

Značajan broj popridjevljenih imenica 3. deklinacije ostaje formalno neizmjenjen i ima samo jedan oblik: ἄστρυγείτων (58.), χάλκασπις (121.), χειροδράκων (129.), χρυσοπήληξ (139.), ἀπαλόθριξ (156.), δολιχαύχην (173.), κακόμητις (192.), καλλιδόναξ (205.)..., manji broj njih razvija poseban oblik za srednji rod: κυανόχρως (86.), λεοντόπους (92.), βαρυδαίμων (163.), καλλίπηχυς (213.)... Da li će zadnji član obrazovati oblik za srednji rod zavisi od svakog pojedinačnog primjera i njegove upotrebe κυανόχρως, 2 (86.), μελάγχρως, 1 (245.); βραδύπους, 2 (166.), θηλύπους, 1 (178.). Zanimljivo je stanovište po kome je kod -πους/-πουν pridjeva riječ o analogiji sa starim pridjevima na -ους (oos), -ουν (oon), do koje je vjerovatno došlo u doba kada je pored τρι-πλοῦς u upotrebi bilo τρι-πλός. Tumači se da je uslijed semantičke i formalne bliskosti τρι-πος (kod Hom. postoji kao imenica) dalo τρι-ποῦς, čime bi i objašnjenje za neočekivani vokalizam u πούς (dor. πώς, skt. pās) mogao biti uticaj produktivnih -πους složenica na simpleks (PETERSEN 1926, 358). Neke konsonantske osnove prilikom popridjevljenja prelaze u o- osnove: θεόπυρος (76.), μώνυχος (271.), ὄμαιμος (276.), πολύαστρος (300.), πολύθηρος (308.), πολυόρνιθος (321.), te heteroklitična κάρα: ταυρόκρανος (111.), χρυσοκάρηνος (134.), πολύκρανος (314.).

Pridjev ἐρημόπολις (174.) zabilježen je samo na jednom mjestu kod Euripida, gdje stoji u nominativu uz imenicu μάτηρ, što je uz pjesničke epitete s -αδ- sufiksom povuklo pretpostavku da je možda u pitanju dentalna promjena (-ιδος). Inače vokalska osnova obično ostaje neizmjenjena: μεγαλόπολις (242.), λευκόπηχυς (234.), πολύβοτρυς (301.)...

Pridjevske složenice sa ὦψ kao zadnjim članom pored varijante na -ώψ imaju oblike o-osnove: αἵματωπός; αἵματώψ (48.), χρυσωπός; χρυσώψ

(143.), μονώψ (271.), ἀστερωπός (57.), νυκτωπός (99.), οἰνωπός (100.), παρθενωπός (102.), ἀγριωπός (146.), a kao mocioni sufiks pristupa im -ιδ- : κυνῶπις, ἰδος (88.), γλαυκῶπις (168.), γοργῶπις (169.)...

3. Osobine kompozicije i njenih članova

3.1. Semantička usmjerenost složenice

Na osnovu semantičke usmjerenosti složenice se razvrstavaju na endocentrične i egzocentrične⁹. Izvjesna promjena značenja kompozicionih članova unutar složenice u odnosu na njihovo značenje prije srastanja, prisutna je u većini slučajeva. Uzmimo za primjer imenicu στρατόπεδον, gdje je -πεδον upravni ili centralni član složenice, a στρατό- njen odredbeni dio. Primarno značenje složenice odgovara značenju centralnog -πεδον modificovanom kroz odredbeni dio, međutim rezultat nije prosto „vojno područje“ odnosno „mjesto gdje obitava vojska“, već i „tabor“, „utvrđenje“, „vojska“. Treba imati na umu da je širenje semantičkog opsega pojava svojstvena gotovo svim složenicama, bile one endo- ili egzocentrične, dakle taj dijapazon nije mjera semantičkog usmjerenja. Opšte prihvaćena definicija u modernoj lingvistici je i dalje Blumfildova, po kojoj je složenica endocentrična ako ima istu funkciju kao i njen centralni dio (npr. θηραγρευτής (6.), παλαιομάτωρ (32.), ἀξιόχρεως (155.)), a ako se ta funkcija razlikuje onda je ona egzocentrična (npr. χαλκεμβολάς (123.), ἀβροκόμης (144.), μελανανγής (250.)).

Sintaktička podjela nezavisna od semantičkog smjera u kojem složenice djeluju nije česta. Nalazimo je kod Debrunera, kod koga istom tipu, demonstrativnim složenicama, pripadaju ἀκρό-πολις i ῥοδο-δάκτυλος (v. Appendix, II 2.3). Dakle, tu je jedino mjerilo međusobni odnos članova, odnosno činjenica da jedan član određuje drugi pri čemu nije bitno da li je težište ukupnog značenja složenice unutar nje ili ne. Debruner na zasebnom mjestu (id. §100) pravi razliku između složenica čiji zadnji član ne pripada istoj vrsti riječi kao cijela složenica (mutierte Komposita) odnosno onih kod kojih pripada (nicht mutierte Komposita). Dalje u analizi primjera ističe da su one prve egzocentrične, a ove druge - endocentrične.

⁹ U novijim srpskim radovima iz oblasti složenica, daje se prednost terminima „endocentričan“ i „egzocentričan“ nad oblicima eso- i ekso-. To se obrazlaže jasnijom fonetskom distinkcijom i zastupljenošću prefikasa *endo-* i *egzo-* u našoj naučnoj terminologiji, te uopšte u Rečniku MS i rječnicima stranih riječi (v. VUKIĆEVIĆ 1994, 146-147; KLAJN 2002, 37).

Premda takvi slučajevi preovlađuju, oni ipak nisu jedini mogući (up. npr. *μονομήτωρ* (262.) i *μονόπεπλος* (264.)).

U podjelama koje izdvajaju bahuvrīhi tip (v. Appendix, I) riječ je praktično o kategoriji određenoj semantičkim usmjerenjem - o egzocentričnim determinativnim složenicama, dok se determinativna endocentrična kompozita razvrstavaju po sintaktičkom odnosu članova u dvije grupe (tatpuruša- i karmadhāraya-). Koordinativne složenice takođe mogu biti različite semantičke orijentacije, kod endocentričnih svaki od dva člana nosi polovinu značenja (npr. *γλυκύπικρος* „i slatko i ljuto“, *ιατρόμαντις* „i ljekar i prorok“), dok u egzocentričnoj složenici značenje nije izraženo ni prvim ni drugim dijelom za sebe, u kombinaciji označavaju nešto treće (*νυχθήμερον* nije ni dan ni noć u smislu da je dijelom dan dijelom noć, da ujedno posjeduje osobine dana i noći, nego koji traje tokom dana i noći, koji traje 24 sata; up. složene brojeve *ἑνδεκα*, *δωδέκα*, *δεκατρεῖς*...).

Egzocentrična kompozita se u našem korpusu svode na bahuvrīhi grupu, o kojoj će, zajedno sa ostalim komplementarnim tipovima, biti podrobnije riječi u narednom poglavlju o sintaktičkim osobinama. Tamo gdje postoji kolebanje između bahuvrīhi i tatpuruša- ili bahuvrīhi i karmadhāraya- tipa, odnosno više mogućnosti za logičko razrešenje složenice, prirodno, postoji i dilema o semantičkom usmjerenju.

3.2 Sintaktičke osobine složenice

Kategorije od interesa za ovu Euripidovu grupu složenica jesu koordinativne (dvandva-) složenice i subordinativne tatpuruša-, karmadhāraya-, bahuvrīhi tipa. Obično se uzima da su posesivne ili bahuvrīhi složenice proizašle iz parenteze. Njihov naglašavani *izrazito* pjesnički karakter, sve se više relativizuje nalazima koji sugerišu da nisu bile nimalo netipične u govornom jeziku. Tome u prilog idu i pojedini primjeri zapisani linearom B, koji se odnose na svakodnevne predmete i učestalo pojavljuju u arhivskim dokumentima (MEISSNER&TRIBULATO 2002, str. 302-305, 324). Opišimo ih kao XY složenice čiji članovi X i Y uspostavljaju atributivni ili padežni odnos preko nekog Z na koje upućuje ukupno značenje kompozite. To Z obično *posjeduje* Y koje je *određeno* odnosom sa X (ređe obrnuto), ali posesivna relacija, iako najčešća, čini se da nije isključiva, premda bi se na ostale moglo gledati kao na od nje semantički izvedene, ispoljene kroz srodne perifrastične fraze koje proističu iz Y (ređe X). Radi boljeg uvida u zastupljene sintaktičke odnose

među kompozicionim dijelovima valja razlikovati bahuvrīhi kompozita atributivnog i padežnog određenja. Posmatraćemo prirodu tih odnosa unutar tvorbenih obrazaca izloženih u odjeljku 1., odnosno sintaktičke spram strukturnih tipova, obraćajući pažnju na stepen u kome se uzajamno uslovljavaju.

3.2.1 Sintaksa imeničke složenice

Euripidove imenske složenice strukturnog tipa I+I (1.1.1) većinom su tipa tatpuruṣa-, odnosno pri parafraziranju bi prvi član stajao u zavisnom padežu. Svega 3 ne pripadaju tom tipu. Imenica *ἀνθρωποδαίμων* (1.) bi se dala tumačiti i kao koordinativna i kao determinativna karmadhāraya- tipa. Pojavljuje se jednom (Rhesus, 971) i u kontekstu upokojenog kralja Resa kome smrt nije donijela onaj kraj koji obično ljudima nosi, nego će on kao *ἀνθρωποδαίμων* boraviti u pećinama srebrom bogate Trakije, a ljudi će ga slaviti i prinostiti mu darove. Premda neki prevodi nude zanimljiva rješenja koja podrazumjevaju naporedan odnos (npr. „ni čovjek ni duh“), većina se odlučuje za značenje „oboženi čovjek, polubog“ na koje, po našem mišljenju, još direktnije upućuju redovi koji neposredno slijede. Druga koja ne ide u preovlađujuću grupu je *κυνώπης* (11.), složenica koja je cijela stekla preneseno značenje i odgovara bahuvrīhi tipu, te *ψευδόμαντις* (23.), koja je primjer sintaktičke „neregularnosti“. Pripada grupi čiji zadnji imenički član ima snagu tranzitivnog nomen agentis i izvorno je kod takvih primjera postojao odnos objekta i subjekta, bio je to tatpuruṣa- tip („prorok laži, koji proriče laž“), ali su razvili značenje koje ih praktično svrstava u karmadhāraya- složenice, ovdje „lažni prorok“. Imenice složene od dva imenička člana pod 1.1.3, *γλωσσαλγία* (35.), *ναυκληρία* (39.), *ναυκλήριον* (40.), takođe pripadaju tatpuruṣa- grupi, preovlađujućem tipu među imeničkim složenicama.

Kod strukturnog tipa P+I (1.1.2) sve imenice su karmadhāraya- tipa izuzev bahuvrīhi složenice *μεσάγκυλον* (29.), koja je ustvari bila apoziција uz *ἀκόντιον*, koplje „koje posjeduje remen (pričvršćen) na sredini“, a zatim se osamostalila. Odgovarajuća grupa u 1.1.3 (*κακανδρία* (36.), *μεγαληνορία* (37.), *μεσημβρία* (38.), *παγκαρπεία* (41.), *παννυχίς* (42.)) jesu imenice izvedene iz karmadhāraya- pridjevskih složenica, dok je imenica *ποδώκεια* (43.) podrazumijevala tatpuruṣa- pridjev (u parafrazi pridjeva bio bi to acc. respectivus: *τοὺς πόδας ὠκύς*).

3.2.2 Sintaksa pridjevske složenice

Dvoimeničke složenice u pridjevskoj funkciji (1.2.1) svrstali bismo poglavito u bahuvrīhi pridjeve. Od 100 primjera 91 se da parafrazirati uz ἔχων u osnovnom posesivnom značenju i padežni odnos među kompozicionim članovima. Pri tome u svega dva slučaja zadnji član određuje prednji: ἄλλαν ποδῶν ἔχων (46.), αἰδῶ φρενός ἔχων (47.) inače je obrnuto: ὦψ αἵματος ἔ. (48.), *ὀδσ- ἄλσεος ἔ. (50.), *ῶκος ἀνέμου ἔ. (52.), εἶδος ἀργύρου ἔ. (55.), μορφήν γυναικός ἔ. (64.), ἀντὶ χειρῶν δράκοντας ἔ. (129.)... Značajan broj tih složenica razvio je komparativno značenje, u prvom redu izrazito produktivne -ὦψ, -*ὀδσ-, -εἶδος, -φάος kompozite, te pridjev ἀνεμώκης (52.). Sledećih 8 kompozita bi pri logičkom razrješavanju sa ἔχων podrazumijevale njegov širi semantički djelokrug i potpadale pod uopštenije određenje bahuvrīhi kategorije: ἀγρῶ (d. loci) ἀνλήν ἔ. (44.), ἀγρῶ (d. loci) ὕπνον ἔ. (45.), ἡμέρας (g. temporis) κοῖτον ἔ. (75.) i θεοῦ (g. possessivus) πῦρ ἔ. (76.) bi se možda mogle tumačiti po ugledu na perifrastične fraze ili „koji posjeduje osobinu, kome je svojstven“, slično stoji s ῥόθον ἄλός ἔ. (49.) (up. Hom. καναχήν ἔχε, βοήν ἔχον), δίκην ἐπὶ ἀποίνῳ ἔ. (54.) (Dem. διαιτητῶν ἐχόντων τὰς δίκας; Antifon: δίκην ἔχειν, biti kažnjen), ὡς ἐχθρός ξένοις ἔ. (73.) (Hd. Θηβαίων ἡμῖν ἐχόντων, ὡς ἔχουσιν), στύγει θεῶν ἐχόμενος (77.) (Hom. ἔχομαι κακότητι καὶ ἄλγεσι). Kod γυναικόμιμος (63.) zadnji član je imenica sa snagom nomen agentis, na koju je ukupno značenje upravljeno, te bi ga trebalo izdvojiti kao popridjevljenu imenicu tatpuruša- tipa.

Najbrojnija vrsta pridjevskih složenica zasnovana je na sintagmi pridjev+imenica (1.2.2). Značenje tih složenica je većinom jasno motivisano, po obrascu „koji ima P+I“ (ἀβροκόμης (145.) „koji ima gustu kosu“, ἀβρόπλουτος (145.) „koji ima raskošno bogatstvo“, ἀγριωπός (146.) „koji ima divlji pogled“...) ili ređe „koji se odnosi na P+I“ (κακόγαμβρος (188.) „koji se odnosi na nesrećnog zeta“, μελάμβροτος (247.) „koji se odnosi na crnce“, 257, 258, 259, 274, 290, 291, 292, 293). Dakle, riječ je o bahuvrīhi tipu atributivnog određenja, kome od 216 složenica ovog strukturnog modela, ne pripada 10 determinativnih kompozita, 2 popridjevljene imenice karmadhāraya- tipa, μεγαλόπολις (242.) i παλαιομήτωρ (288.), te 9 tatpuruša- pridjeva: ἀξιόθρηνος (153.) (ἄξιος θρήνου), ἀξιοπενθής (154.), ἀξιόχρεως (155.), ἐρημόπολις (174.) (ἐρήμιος πόλεως), ἰσάδελφος (180.) (ἴσος ἀδελφῶ), ἰσάνεμος (181.), ἰσόθεος (183.), ἰσόνεκυς (184.), μονομήτωρ (262.) (μόνος μητρός).

Dvopridjevske složenice (1.2.3) su malobrojne i pripadaju karmadhāraya- tipu.

3.3 Produktivnost

3.3.1 Produktivnost tvorbenih obrazaca

Imenice složene od imenica i pridjeva spadaju u slabije zastupljene kompozicione obrasce, sveukupno ih je 43 kod Euripida, 23 dvoimeničke (1.1.1), 11 pridjevsko-imeničkih (1.1.2) i 9 derivacionih (1.1.3). Uglavnom su motivisane jasnim sintagmama u kojima centralni imenički član, određen padežno imeničkim ili atributivno pridjevskim članom, rijetko uslo-žnjava svoju funkciju odnosno raslojava značenje.

Među pridjevskim složenicama, koje su već po svojoj funkciji daleko produktivnija kategorija, najmanje je zastupljen dvopridjevski sastav (1.2.3) sa svega 2 predstavnika. Dvoimeničke složenice u pridjevskoj funkciji (1.2.1) zastupljene su sa 100 primjera. Među njima je naročito produktivan tip sa *-*οδσ-* kao zadnjim članom (25×), te *-ειδος* (5×) i *-ωψ* (5×) u sličnoj funkciji. Dio tijela, ljudskog ili životinjskog, čini drugu komponentu složenice u 18 slučajeva, a 9 se tiče ratne opreme i brodova (v. 3.3.2).

Složeni pridjevi pridjevsko-imeničke strukture (1.2.2) su najproduktivnija vrsta imenskih složenica kod Euripida. Od ukupnog korpusa od 360 složenica, 215 primjera pripada ovoj P+I pridjevskoj grupi. Izuzev gradivnih *χάλκεο-* (2×) i *χρύσειο-* (7×) i vremenskog *νύκτερο-* (1×), ostalo su opisni pridjevi.

3.3.2 Produktivnost kompozicionih članova

Pojedini članovi pridjevskih složenica pokazuju izrazitu produktivnost. Pominjani zadnji član *-*οδσ-* (u I+I tipu 25×, u P+I tipu 1×), koji je najbliži svojoj osnovnoj funkciji kad se odnosi na miris (79.), često upućuje na sličnost po formi ili prisustvo subjekta (50, 53, 59, 60, 61, 66, 70, 71, 72, 78, 82, 91, 97, 109, 131, 335, 352), ali gdje i na psihofizičke karakteristike, kao što su manifestacije određenih stanja (94, 95, 98, 103, 116) ili boje s konotacijom atmosfere (62, 68, 108). Složenice sa *-ωψ* osim u svom matičnom domenu (poput „oko“, „lice“), djeluju i u semantičkom polju srodnom *-ειδος* kompozitima koja upućuju na boju, oblik ili gradivni element. Na-
lazimo ih samo u P+I tipu (po 5×). Na konkretan tjelesni sklop upućuje imenica *μορφή* (2× u tipu I+I, 2× u tipu P+I). Među zadnjim članovima od produktivnijih ističu se još *φρήν* (4× u tipu I+I, 10× u tipu P+I), *φάος* (4× u tipu I+I, 3× u tipu P+I), *χρώς* (2× u tipu I+I, 7× u tipu P+I) i *πούς* (3× u tipu I+I, 7× u tipu P+I), najučestaliji među dijelovima tijela, koji su u 71 slučaju zadnji član pridjevske složenice.

Među prednjim članovima najproduktivniji su pridjevi πολύς (36×), καλός (28×), κακός (12×), μέλας (12×), μόνος (12×), λευκός (11×), όμός (8×), ίσος (7×), χρύσεος (7×), περισσός (5×), πᾶς (5×).

4. Literarni karakter složenica

Moglo bi se reći da je cjelokupni karakter složenica određen njihovom upotrebom i svakako nije malo onih koje su ponikle u govornom jeziku, no značajan broj je nesumnjivo književnog porijekla. Otuda se ubrajaju i u stilska sredstva, pri čemu ne podrazumijevaju nužno visoki stil, bliske su parodiji i često služe kao sredstvo semantičkog poigravanja. U pogledu raznovrsnosti, brojnosti i smjelosti obrazovanja, najproduktivniji su pjesnički rodovi, zatim naučna, filofska i pripovjedna književnost. Uvid u svojstva koja ocrtavaju izuzetnost stvaralaštva određenog pisca, zasigurno bi bio produbljen analizom kod njega zastupljenih složenica. Međutim, ovom prilikom nama nije tema sam pisac, odnosno osobine Euripidovog djela i njegova pjesnička individualnost koju je izvrsno uhvatio objektiv Brajtenbahove opširne studije (BREITENBACH 1967), nego izabrane imenske složenice u njegovom dramskom pjesništvu, odnosno njihov karakter kao izraz pjesničkog djelotvornog poriva.

Usredsređićemo se najprije na zastupljenost¹⁰ složenica kod Euripidu savremenih pisaca i njegovih prethodnika koju bilježi tabela data u odjeljku „Pregled složenica“ (1.). Brajtenbah je uporedio leksiku Euripidovih lirskih dijelova (anapest, horske pjesme, komoi i monodije) s leksikom epike, monodije, horske lirike (obrazovanja liričara i tragičara kada pripadaju isključivo lirskim partijama), komedije, te horsko-tragičkim (riječi koje su nalaze i u horskoj lirici i u dijaloškim - jampski trimetar i trohejski tetrametar - partijama), tragičkim (riječi koje se javljaju u dijaloškim ili istodobno u lirskim i dijaloškim dijelovima) i proznim repertoarom. U tom sklopu, dao je i analizu složenica koje se pojavljuju u lirskim partijama, na koju se mi ovdje ugledamo, ali smo bili u obavezi da njene konkretne rezultate, relevantne za lirski dio našeg korpusa, nanovo sagledamo, budući da su tadašnji uslovi za ovu vrstu obrade bili kudikamo teži i time podložniji propustima. Medju lirskim složenicama koje nisu na Brajtenbahovom spisku, 8 otpada na tragediju Res, koju ne smatra Euripidovom. Autori

¹⁰ Samo se po sebi razumije da rezultate naše analize treba uzeti uslovno, s obzirom na to da naš korpus ne iscrpnjuje cjelokupan Euripidov opus, već se ograničava na ono što je od njega do nas dospjelo.

Euripidovog rječnika se pak pridržavaju klasične tradicije i ubrajaju djelo među njegova, s čim je većinom saglasna i novija kritička misao, pa smo ga i mi uzeli u obzir. Brojnija odstupanja se tiču uglavnom onih složenica koje je Brajtenbah uvrstio u Euripidove kovanice, te horsku liriku i (horsko-)tragički korpus.

Osim toga, sagledaćemo kontekst, u kome se javljaju pojedine grupe složenica, u potrazi za semantičkim odlikama, funkcijom i interferencijom učestalih ili markantnih složenica i njihovih kompozicionih članova.

4.1 Pregled zastupljenosti složenica

U korpusu Euripidovih imenskih složenica nastalih slaganjem od imenica i pridjeva, 193 primjera pripada lirskim, 125 dijaloškim partijama, dok se 42 složenice pojavljuju i u jednim i u drugim. Bezmalobolja se pola (173; 48%) složenica pojavljuje prvi put kod Euripida, a više od polovine njih (91; 25% ukupnog korpusa) nalazimo samo u njegovom djelu. Ako još imamo na umu da je 120 novih obrazovanja u lirskoj, 47 u dijaloškoj a 6 istodobno u obe grupe, jasno je da je Euripid najviše polagao na tvorbu lirskih složenica, koje su dakle u 62% slučajeva do tad neposvjedočene.

Kod već posvjedočenih složenica najveći broj odgovara poglavito tragičkim složenicama kod Sofokla, zatim kod Eshila i drugih pjesnika (16%) pri čemu se riječ gdjekad pojavljuje i u prozi. Po 11% kompozita pripada horskoj lirici, epici i prozi. U horskoj lirici najveću bliskost pokazuje s Pindarom, te Sofoklom i Eshilom. Brajtenbahova analiza jezika lirskih partija pokazala je da Euripid ima kudikamo manje zajedničkih složenih imenskih riječi (i glagola) nego simpleksa sa epskom poezijom, što je u vezi i s činjenicom da kompozita u epici nisu toliko zastupljeno stilsko sredstvo kao u drugim vrstama poezije. Kada je riječ o proznim imenskim složenicama, preovlađuju Hipokratove koje se gotovo bez izuzetka javljaju i u mlađoj medicinskoj literaturi (ponajprije kod Galena). Među složenim pridjevima 2% dijeli sa komedijom savremenog doba, a svega 1% složenica je ranije posvjedočeno u monodijskoj lirici.

Raspored složenica, zabilježenih kod dugih pisaca, u Euripidovim lirskim i dijaloškim partijama, ukazuje na odsustvo dominantnog profila unutar njih. Srazmjerno gledano, blagu prednost u lirskim dijelovima imaju složenice posvjedočene u savremenoj komediji, horskoj lirici i epici, dok su prozne i tragičke složenice više zastupljene u dijalogima. Polovina

kompozita karakterističnih kako za lirske tako i za dijaloške partije, pripada tragičkim složenicama, zatim manji broj horskim, epskim i proznim.

Odnos Euripida i pisaca s kojima dijeli složenice, iz perspektive tih kompozita i njihovih dijelova, svakako je izgledno polje za dalja istraživanja, u koje mi u ovoj prilici ne možemo zalaziti, premda Aristofanov šaljivi omaž prosto vapi da dospije pod lupu.

4.2 Euripidove kovanice: jedan od domaćih lijekova protiv podnadule poezije?

Kovanje sopstvenih riječi ubrajano je u odlike pjesničkog jezika, kovanice (πεποιημένον δ' ἐστὶν ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπὸ τινῶν αὐτὸς τίθεται ὁ ποιητής, Poetica 1457^b33-34) uz druge pjesničke ukrase preporučuje i Aristotel. Moderna kritika gotovo izreda ocjenjuje Euripida manje uspješnim po tom pitanju od na primer Eshila, Sofokla ili Pindara. Bitno je da ovdje rasvijetlimo razloge koji stoje iza ocjene da je naš tragičar sklon bezličnim i nedovoljno pjesničkim složenicama. Naime, gotovo se kod svih pjesnika mogu prepoznati „omiljeni“ prednji odnosno zadnji kompozicioni članovi, no kod Euripida se u toj mjeri ovi ponavljaju (v. 3.3) da prije djeluju kao rezultat najobičnijeg mehaničkog procesa nego proizvod zamašne pjesničke snage. Njegovoj manjkavoj praksi suprotstavlja se Sofoklov primjer. On je skovao daleko manji broj novih složenica, ali su njegove kovanice originalne a njihov semantički opseg širok. Isto nastojanje je uočljivo i kad rukuje naizgled oveštanim epitetima (up. χαλκόπους (127.) koji se kod Homera odnosi na dobro potkovanog konja: χαλκόποδ' ἵππῳ, kod Sofokla vjerovatno na rudnike bronzine pod zemljom: χ. ὁδός, a kod Euripida na tronožac: χ. τρίπους). S druge strane, Euripid je čak i od drugih pjesnika preuzimao upravo najjednostavnije i najpristupačnije složenice, a izbjegavao one koje su imale jači karakter, rijetke riječi za članove, bogatiju metaforu, složenije značenje. Brajtenbah (id. str. 99) drži da Euripidovi kompozicioni članovi, a naročito prednji, u poređenju s drugim pjesnicima pokazuju „Armut, Einförmigkeit und Einfachheit“ i budući da pretežu oni koji su već korišćeni u pjesničkim kovanicama, smatra da im to oduzima draž originalnosti (der Reiz der Originalität). To bi značilo, između ostalog, da su na (pjesničkoj) cijeni one složenice čiji članovi nisu zastupljeni kod drugih pisaca i ne ponavljaju se ni kod autora koji su ih stvorili. Među Euripidovim imenskim lirskim složenicama, svega je 8 onih koji imaju originalne prednje članove: ἀποινόδικος (54.),

κυπαρισσόροφος (89.), μαρμαρωπός (96.), ἀμβροτόπωλος (152.), βραδύπους (166.), ἐρημόπολις (174.), σκιαρόκομος (336.), τυφλόπους (342.), a među dijaloškim je samo kod βοτρυχώδης (60.) prva komponenta nova i neponovljena. Autentične zadnje članove našli smo kod 8 složenica, od kojih je samo jedna prozna: θηραγρευτής (6.), ἰσόνεκος (184.), καλλιγάληνος (201.), καλλιγέφυρος (202.), καλλιδόναξ (205.), καλλίφλοξ (225.), λευκολόφας (233.), πολυόρνιθος (321.).

No, koliko je naš pjesnik zbilja podbacio? Da li zapažena jednostavnost nužno sa sobom nosi odsustvo draži, ponavljanje – izandalost, dominantan obrazac – prizvuk stihoklepanja? Da li je samo originalno komponovanje članova složenice izraz pjesničke vrline ili nešto stoji i do jedinstvenog konteksta? Naš rad je bio primoran (prostorom i imperativom preglednosti) da tabelarno prikaže složenice, međutim, ne gubi iz vida da im je pravo mjesto u kontekstu u kom su upotrebljene, u kojem su neke i nastale, unutar koga se jedino i mogu tražiti odgovori na postavljena pitanja. Ovdje nismo u prilici da se podrobno upustimo u kontekstualnu analizu svakog primjera pojedinačno, ali pomenućemo neke upečatljivije, tek toliko da ukažemo kako valja obazrivo izvoditi zaključke na bazi ustanovljenih opštih osobina Euripidovih složenica i kako se puna specifičnost njihovog karaktera očituje tek u konkretnom stihovnom okruženju, baš kao što životna sredina utiče na osobine organizma.

Pođimo od brojnih i karakterističnih -*οδσ-, -ειδος i -ωψ/-ωπος složenica (v. 3.2.2), čije su navedene komponente često doživljavane gotovo kao pridjevski sufiksi. Tako će Euripid reći πυρσώδη φλόγα za baklju koja bukta na vrhu Dionisovog tirsu u kolopletu, kentauri idu u trupi na gozbu sa vijencem od mladica na glavi, στεφανώδει χλόα, λαχνῶδες οὔδας (ἀνθηρᾶς χλόης) je livada koja mami vinom savladanog Kiklopa da se izvali, mekana, nježna postelja od mladih travki. Isto obrazovanje poslužiće i pjesničkoj geografiji: κολπώδη πτέρυγ' Εὐβοίας (Aulida), μυχῶδеси Μακραις, δαφνώδη γύαλα. U slikanju ljupkosti djevojačkog (Antigoninog) lica učestvuje pridjev βοτρυχώδης¹¹, opisuje obraze zaklonjene uvojcima (βοτρυχώδεος παρῆιδος). Oblik njegovog prednjeg člana rezultat je ukrštanja βόστρυχος „uvojak“ i βότρυς „grozd“, pa tako pored varijacije βόστρυχος „uvojak“ postoji i βοστρύχιον „vino“ (FRISK 1960, 255). Βοτρυώδης se javlja u dva navrata u tragediji Bakhe, u opisu brsta loze bogatog grozdovima (βοτρυνώδει χλόη) i šarmantnoj zakletvi ναὶ τὰν βοτρυνώδη Διονύσου χάριν οἶνας (tako mi „grožđem oboje-

11 Phoenissae 1485: TLG bez -χ- (βοτρυνώδης), Allen/Italie βοτρυχώδης.

nog“ užitka Dionisovog vina). U portretu Erinija s zmijskim atributima, δρακοντώδεις κόρας, neizostavan je pomen njihovih zakrvavljenih očiju i u širem smislu krvničkog, svirepog karaktera (δράκοντος αίματωπὸν ὄμμα, αίματωπούς θεάς, τὰς αίματωπούς καὶ δρακοντώδεις κόρας). Pridjevom αίματωπός/αίματώψ s predstavama o neumitnim boginja-ma, koje svete prolivenu rođачku krv i kažnjavaju ludilom, povezane su dvije simptomatične slike: Edipovo samooslepljenje po otkriću vlastitog sagrešenja (αίματωποι δεργμάτων διαφθοράί¹²) i mahniti Herakle pred ubistvo djece (ρίζας τ' ἐν ὄσσοις αίματῶπας), pri čemu se i Edipu i Heraklu krv cijedi iz očiju. Euripidov glasnik će još jednom istaći zvjerski Heraklov pogled (ἄγριωπὸν ὄμμα Γοργόνος) u situaciji kad postaje krvnik svojoj djeci, a isti pridjev u drugoj tragediji pridružice neljudskom čudovištu (ἄγριωπὸν τέρας). Očigledno je -ωπος uvećavalo pjesnički kvalitet prostog ἄγριος, no primjeri poput μονῶπες παῖδες (ποντίου θεοῦ) i λύσσα μαρμαρωπός (apozicija uz Gorgonu) pokazuju da Euripid gdjekad računa na puni i neprigušeni semantički doprinos toga člana, ovdje u značenju „oko“. Čini se da on u νυκτωπός (ἀλαθοσύναν νυκτωπὸν) ima više glagolsku boju, pa bi to bila istina koja se smrtnicama ukazuje noću (u snu), slično je i u primjeru δόκημα νυκτερωπὸν. Kod παρθενωπός drugi član upućuje na lice ili u širem smislu lik, držanje, te sam pridjev označava osobinu koju Elektra ne bi željela da vidi kod svog muža (πόσις μὴ παρθενωπός, ἀλλὰ τὰνδρείου τρόπου). Samo iz Euripida poznajemo pridjev ὕδροειδής (Στρυμών) i u najboljem slučaju bi mogao da sugerise vodenu snagu Strimona, mada vjerovatno prosto krpi stih. Istom obrazovanju pripada ἀστεροειδής (ἀστεροειδέα νῶτα), međutim mnogo češće (5x) u istom značenju koristi Eshilu svojstveno ἀστερωπός (kod Homera ἀστερόεις οὐρανός). Sintagmi za more κυανοειδές ὕδωρ treba pridružiti još dva primjera iz istog dijela spektra: κυανόχροά ῥόθια i jednu uspjelu predstavu Hada ὑπ' ὀφρύσι κυαναυγέσι βλέπων πτερωτός Ἄϊδας. Μελάμβροτος je epitet krajeva čiji su stanovnici tamnopusi (μελαμβρότοιο Αἰθιοπίδος γῆς, γείτονες μελάμβροτοι). Pridjev μελάμπεπλος u više navrata opisuje odeću ožalošćenih (μελαμπέπλω στολῇ, στολμοὺς μελαμπέπλους, Σπαρτιάτης Τυνδάρεως μελάμπεπλος), izuzetak je upečatljiva slika personifikovane Noći koja jezdi u pratnji zvijezda, zaogrnut crnim plaštom (μελάμπεπλος Νύξ). Erebus, gdje ne obitava ni tama ni svjetlost,

12 Up. kod Sofokla: φοίνια δ' ὁμοῦ γλῆναι (OT 1277).

označen je kao μελαμφαῆς¹³ ἔρεβος, a oksimoronski kompozicioni spoj nalazimo i u opisu mlaza krvi koji ima zagasiti sjaj (νασμῶ μελαναυγεί). U sintagmi ἡλεκτροφαῆς αὐγαί za suze Faetonovih sestara od kojih se zametnuo ćilibar, specifična je i upotreba imenice. Dio Euripidove palete su i grimizne, crvenkaste i šarene boje, nalazimo ih u epitetima uz životinje: zmiju (φοινικολόφοιο δράκοντος, δράκοντα πυρρόνωτον), ptice (φοινικοσκελεῖς χηλὰς, φοινικοφαῖ πόδα), ždrepcе (πώλους ποικιλοδέρμονας, σειροφόρους πυρρότριχας), lane (ποικιλόθριξ νεβρός). Pjesak ima bjeličasti sjaj λευκοφαῖ ψάμαθον, a obala je bijela od morske pjene λευκοκύμοσιν ἤοσιν. Vojnim slikama pripadaju λευκήρετμος i λευκολόφας (lohas s bijelom perjanicom). Λευκόπηχυς, blisko homerskom λευκώλενος, kod Euripida je zabilježeno dva puta: λευκοπήχεις χεροῖν i λευκοπήχεσι χειρῶν ἀκμαῖσιν, gdje se taj atribut ženstvenosti pripisuje bakhantkinjama koje su goloruke, bez mreže i koplja, ulovile plijen. Njegova upadljiva neprikladnost sugerise da je u pitanju namjerni kontrast. Zatim obilato koristi zlatnu boju, sintagma χρυσεόκυκλον φέγγος (sunce) se izdvaja, jer višesložna asocijacija nije tipična za Euripida. Primjer (τετρασκελῇ) κενταυροπληθῇ πόλεμον se ističe kao nespretno rješenje, a imenica ἱππόστασις po učešću u pjesničkim slikama: Ἀελίου κνεφαία ἱππόστασις za zapad, a na drugom mjestu Ἔω φαεινὰς Ἥλιον θ' ἱπποστάσεις za istok.

Svakako da načinjeni izbor iz složenica koje prvi put zatičemo kod Euripida, ne iscrpljuje sve vrste njihove upotrebe, ali nadamo se da i iz ovakvog fragmentarnog prikaza provejava cjelina. Naime, rijetko su u funkciji metafore (isto važi i za preuzete složenice) i to bi mogao biti odjek težnje o kojoj govori i Aristofanov Euripid kada zastupa izričitost i nepatvorenost, težnje za razumljivošću. Nastojanje da stvari nazove pravim (njihovim) imenom odredilo je da su složeni pridjevi najčešće u službi *reljefnih* pjesničkih slika, fizičkog opisa prostora, predmeta, bića i karakterizacije ambijenta ili događaja. Otuda donekle jesu predvidivog sadržaja, no ipak uspijevaju da opredmete imenicu koju određuju i budu (ma i uzdržan) ukras stihu. Premda uglavnom jesu semantički jednodimenzionalni, čini nam se da nije posve prikladna Brajtenbahova negativna ocjena, jer se mora imati u vidu karakter cjeline čiji su dio, a koja se bitno razlikuje od Eshilove, Sofoklove ili Pindarove s kojom se poredi. Euripidove složenice u svom kontekstu funkcionišu, baš kao što bi u Eshilovom, na primjer, bile odista sirotinjske. Tome u prilog napomenimo da za Eshilove složenice

13 Up. jedan od šaljivih odjeka kod Aristofana κελαινοφαῖς ὄρεφνα (Ra. 1331).

važi mišljenje da su smjele, katkad kabaste¹⁴ i da ih zapravo od negativnog utiska spašava upravo raskošni stil i uzvišeni kontekst, specifično Eshilov dramatski naboj (ATKINS 1934, str. 94-95). Budući da Euripidovo djelo pravi značajan otklon od prethodnih u kategorijama ήθη i διάνοια, pa samim tim i λέξις¹⁵, onda je samo prirodno da i njegove složenice njeguju drugačiji, novom kontekstu prikladan princip: pristupačnost, familijarnost i jedna krajnje neobična zlatna nit (dives vena, Hor. Ars 409) koja poetski iznosi to što bi u nekom drugom, manje vrsnom pjesničkom slučaju lako skliznulo u ništavno i nedostojno. Slijedi da ne postoji podoban univerzalni aršin, percipiranje karaktera složenica zavisi od referentne tačke. Tako izgleda da se Euripid nije ni trudio da izbjegne repetaciju i jednostavnost, bar kada je riječ o našoj grupi složenica. Vidjeli smo da ponavljanja mogu biti uslovljena ponovljenim problemskim i srodnim dramskim situacijama (Erinije-Herakle-Edip), koje se onda uzajamno semantički obogaćuju, pri čemu je za učinak sasvim sporedno da li je interferencija namjerna ili slučajna. Rijetke složenicama izgrađene metafore mahom posjeduju neobičnu snagu i ubedljivu slikovitost, ali češće se Euripid opredjeljuje za kompozita koja zaista označavaju boje i materijale, svjetlost i tamu (tipično Euripidovi oksimoroni: κυαναυγής, μελαμπαής, μελαναυγής). Ta sklonost¹⁶, koja je prisutna i u odabiru prostih pridjeva, i značaj njene uloge u dočaravanju lako su uočljivi u Jonu, gdje se problematične scene „premazuju“ obiljem zlatne boje s ciljem da se rasterete. Uzvišeni opis devulgarizuje nemoralne događaje i daje im komični okvir. I baš kao što brojna ponavljanja ne vode u prezasićenost kada su svrsishodna, tako jednostavnost kompozicije treba prepoznati kao odliku svedenog ukrasa kada postoji integralna potreba za njim.

U svjetlu ovih postavki izoštrava se pogled na ono u čemu treba prepoznati glavnu osobinu pjesničkih složenica – u njihovoj specifičnosti i izuzetnosti, u upečatljivosti koja ih čini nepodobnim za širu književnu upotrebu, te ostaju dragocijeni proizvodi jednog pjesničkog konteksta. Sva-

14 Tu osobinu parodira u više navrata Aristofan, npr. Ra. 966 o Eshilovim junacima: σαλπυγολογυπηνάδαι, σαρκασμοπιτυοκάμπται.

15 Ako i jeste kod Euripida svaka pojedinost privođena pred sudište „estetike razumljivosti“, nije svaka strogo osuđena: promjena u rječniku ne ide samo u pravcu pristupačnijeg jezika, proznog i kolokvijalnog karaktera, već ponegdje i u sasvim suprotnom, v. Burkhardt, H., Die Archaismen des Euripides, Diss. Erlang. 1906; v. takođe Breitenbach 1967, pregled cjelokupnog rječnika lirskih partija po vrstama riječi.

16 Vidi Thorburn Jr., John E. „Euripides' 'Ion': The Gold and the Darkness.“ *Classical Bulletin* 76.1 (2000): 39-49; Barlow, Shirley A. and Zeitlin, Froma I., *The Imagery of Euripides: A Study in the Dramatic Use of Pictorial Language*, Bristol Classical Press, 2008.

kako da se jezik ustremljen da „pristupačno predstavi svakidašnji život“ i služi umjetnosti kojoj je „svak sposoban da sudi“ (Ar.Ra. 959-961) izlaže većoj opasnosti prozaičnih složenica. Euripid se u *Žabama* (937-943)¹⁷ ponosi što je tragičku umjetnost podnadulu od pompeznog rječnika oslobodio te boljke pomoću domaćih lijekova, a Aristotel (3.2 [5])¹⁸ mu pripisuje u zaslugu da je prvi uspješno upotrebio riječi iz svakodnevnog govora. Otud se dešava da jednostavna složenica u neatraktivnom segmentu, bilo odviše govornom ili odviše patetičnom za događaj kojeg se tiče, ne dobaci do cilja, djeluje neadekvatno ili semantički isprazno. Kontekst je taj koji iziskuje složenicu, koji joj je uzrok. Njen semantički djelokrug, pa i cjelokupni karakter, tek u okruženju postaje vidljiv. Kada cjelini kojoj pripada manjka pjesničke snage, malo je vjerovatno da će Euripidova imenska složenica uspjeti da preokrene tas. Njihov kraj je obično takav da se lijepo uklapaju i u stanju su da značajno doprinesu slici, ali ne i da je nose. Iz iste osobine proističu i njihove vrline i njihove slabosti.

* * *

Shodno svemu navedenom, moguće je izdvojiti nekoliko bitnijih osobina ovog Euripidovog korpusa. Naime, preovlađuje jednostavna struktura: pridjevska odnosno imenska osnova (samo u 45 slučajeva sa spojinim vokalom) u prvom dijelu i popridjevljena imenica (odnosno u 3 slučaja pridjev) u drugom. Najbrojnije su pridjevske bahuvrīhi kompozite strukture pridjev + imenica. Premda se složenice takvog tipa nerijetko označavaju kao „pjesničke“, učestalo ponavljanje prednjih kompozicionih članova i semantička uprošćenost kod Euripida umanjuju njihovu privlačnost u poređenju sa drugima iz istog poetskog kruga. Mišljenja smo da one nisu iznevjerile očekivanja, nego su se s njima obračunavale. Lirskim partijama pripada c. 53% složenica, dijaloškim c. 35%, a c. 12% kompozita su im zajednička. Upadljivih razlika u karakteru (strukturnim obrascima, semantičkom opsegu, žanrovskim bojama) lirskih i dijaloških kompozita

17 Ilustraciju uvode dvije usiljene složenice:

οὐχ ἱππαλεκτρύονας μὰ Δί' οὐδὲ τραγελάφους, ἄπερ σύ,
 ἂν τοῖσι παραπετάσμασιν τοῖς Μηδικοῖς γράφουσιν:
 ἀλλ' ὥς παρέλαβον τὴν τέχνην παρὰ σοῦ τὸ πρῶτον εὐθὺς
 οἰδοῦσαν ὑπὸ κομπασμάτων καὶ ῥημάτων ἐπαχθῶν,
 ἰσχνάνα μὲν πρῶτιστον αὐτὴν καὶ τὸ βάρος ἀφείλον
 ἐπυλλίοις καὶ περιπάτοις καὶ τευτλίοις λευκοῖς,
 χυλὸν διδοὺς στωμυλμάτων ἀπὸ βιβλίων ἀπηθῶν:

18 κλέπτεται δ' εὖ, ἂν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ: ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ καὶ ὑπέδειξε πρῶτος.

nema, osim onih koje su direktna posljedica njihove brojnosti i brojnosti Euripidovih vlastitih kovanica unutar ovih grupa. Tako su među brojnijim lirskim složenicama nova obrazovanja (oko 62%) učestalija nego kod dijaloških (oko 38%).

Bezmalopola od ukupnog broja obrađenih imenskih složenica nije zabilježeno ranije, međutim, bogatstvo i novina sadržaja, na koje bi u prvom redu upućivao ovako veliki broj novih obrazovanja, izostaje. To dolazi otud što ubjedljivo prednjače kompozicioni članovi, pa i čitavi kompozicioni obrasci, već posvjedočeni u složenicama kod drugih pjesnika ili kod samog Euripida. Ipak, baš kao što veliki broj Euripidovih kovanica nije najveći argument njegove pjesničke snage, tako ni njihova svedenost ne svjedoči o manjkavosti i nedjelotvornosti, koliko o drugačijoj estetici.

Rad predajemo u nadi da bi mogao biti beočug u lancu srodnih, koji bi išli dalje i dublje, kako u svrhu ispitivanja Euripidove zaostavštine, tako i u službi fenomenologije složenica.

Literatura

- ATKINS, J. W. H., Literary criticism in antiquity: a sketch of its development, Volume 1, Cambridge 1934
- BREITENBACH, Wilhelm, Untersuchungen zur Sprache der Euripideischen Lyrik, Hildesheim 1967.
- BUCK, Carl D., Comparative Grammar of Greek and Latin, Chicago 1933
- CHANTRAINE, Pierre, La formation des noms en grec ancien, Paris 1933
- DEBRUNNER, Albert, Griechische Wortbildungslehre, Heidelberg 1917
- LEUMANN, Manu, Vokaldehnung, Dehnstufe und Vrddhi, Indogermanische Forschungen 61/1952, 1–16.
- MAJRHOFFER, Manfred, Sanskritska gramatika sa poredbenim objašnjenjima (prev. A. Loma), Novi Sad 2002
- MEISSNER, Torsten and TRIBULATO, Olga, Nominal composition in Mycenaean Greek, Transactions of the Philological Society, Volume 100:3 (2002)
- NAGY, Gregory, Greek: An Updating of a Survey of Recent Work, 2008 online edition (<http://chs.harvard.edu/wa/pageR?tn=ArticleWrapper&bd=12&mn=2278>)
- PETERSEN, Walter, Attic nouns and their Compounds, Classical Philology, Vol. 21, No. 4 1926, pp. 356-359
- ROSENMEYER, Thomas G., Art of Aeschylus, University of California Press 1982
- SCHWYZER, Eduard, Griechische Grammatik I, München 1939
- SMYTH, Herbert W., Greek Grammar, Harvard 1956

Rječnici

- ALLEN / ITALIE, A Concordance to Euripides, Groningen 1970
- CHANTRAINE, Pierre, Dictionnaire étymologique de la langue grecque, Paris 1968
- FRISK, Hjalmar, Griechisches Etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1960
- LIDDELL / SCOTT / JONES / MCKENZIE, A Greek-English Lexicon, 1969
- PAPE, Wilhelm, Altgriechisches Wörterbuch, 19143

TEKSTOVI prema *Online Thesaurus Linguae Graecae*

*TLG Bibliographic Canon Information

Euripides.

- *Fragmenta*: A. Nauck, *Tragicorum Graecorum fragmenta*. Leipzig: Teubner, 1889 (repr. Hildesheim: Olms, 1964): 363-378, 380-410, 412-419, 421-427, 429-468, 470-496, 498-513, 515-516, 518-578, 580-599, 601-609, 611-612, 616-623, 625-667, 670-716.
- *Fragmenta papyracea*: C. Austin, *Nova fragmenta Euripidea in papyris reperta*. Berlin: De Gruyter, 1968: 12-21, 23-40, 42-48, 50-58, 60-65, 67-87.
- *Epinicium in Alcibiadem (fragmenta)*: D.L. Page, *Poetae melici Graeci*. Oxford: Clarendon Press, 1962 (repr. 1967 (1st edn. corr.)): 391.
- *Fragmenta Phaethontis*: J. Diggle, *Euripides. Phaethon*. Cambridge: Cambridge University Press, 1970: 55-69.
- *Fragmenta Antiopes*: J. Kambitsis, *L'Antiope d'Euripide*. Athens: Hourzamanis, 1972: 1-19, 130, 134.
- *Fragmenta Alexandri*: B. Snell, *Euripides Alexandros und andere Strassburger Papyri mit Fragmenten griechischer Dichter* [*Hermes Einzelschriften* 5 (1937)]: 5-21.
- *Fragmenta Hypsipyles*: G.W. Bond, *Euripides. Hypsipyle*. Oxford: Clarendon Press, 1963: 23-52, 157.
- *Fragmenta Phrixiei*: J. Rea, *The Oxyrhynchus papyri*, vol. 34. London: Egypt Exploration Society, 1968: 10-13.
- *Fragmenta fabulae incertae*: B. Snell, *Euripides Alexandros und andere Strassburger Papyri mit Fragmenten griechischer Dichter* [*Hermes Einzelschriften* 5 (1937)]: 79-82.
- *Fragmenta*: D.L. Page, *Select papyri*, vol. 3. London: Heinemann, 1941 (repr. 1970): 54-70, 74-76, 82-108, 112-118, 122-134, 154-158.
- *Fragmenta Oenei*: J. von Arnim, *Supplementum Euripideum*. Bonn: Marcus & Weber, 1913: 38, 39-40.
- *Epigrammata*: H. Beckby, *Anthologia Graeca (AG)*, 2nd edn., Munich: Heimeran, 1965-1968: 10.107, 107b.

- *Fragmenta Phaethontis incertae sedis*: J. Diggle, Euripides. Phaethon. Cambridge: Cambridge University Press, 1970: 70-71.
- *Fragmenta*: B. Snell, Tragicorum Graecorum fragmenta. Supplementum. Hildesheim: Olms, 1964: 3-20.
- *Cyclops*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1984: 3-29.
- *Alcestis*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1984: 37-83.
- *Medea*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1984: 93-155.
- *Heraclidae*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1984: 159-197.
- *Hippolytus*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1984: 207-271.
- *Andromacha*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1984: 277-332.
- *Hecuba*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1984: 339-398.
- *Supplices*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1981: 3-53.
- *Electra*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1981: 59-113.
- *Hercules*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1981: 117-174.
- *Troiades*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1981: 181-240.
- *Iphigenia Taurica*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1981: 243-304.
- *Ion*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1981: 307-373.
- *Helena*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1994: 5-70.
- *Phoenissae*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1994: 83-179.

Jovana Ninković

- *Orestes*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1994: 191-286.
- *Bacchae*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1994: 291-351.
- *Iphigenia Aulidensis* : J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1994: 359-421.
- *Rhesus*: J. Diggle, Euripidis fabulae, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1994: 433-479.

Aristophanes Comic.

- *Ranae*, ed. V. Coulon and M. van Daele, Aristophane, vol. 4. Paris: Les Belles Lettres, 1928 (repr. 1967 (1st edn. corr.)): 85-157.

APPENDIX

Tipologija složenica

U nastojanju da se složenice u indoevropskim jezicima sistematski prikažu i opišu, sagledavani su brojni kriterijumi podjele prema njihovoj opštoj važnosti: vrsta i oblik prednjeg člana, završetak osnove prednjeg člana, oblik osnove zadnjeg člana, značenje (sintaktički odnos među članovima), vrsta riječi kojoj pripada složenica, njena semantička usmjerenost, motivacija itd. Pojedinačne primjere nije teško razriješiti prema svakom od ovih principa, ali nedoumice se nameću pri razmatranju koji od njih pruža najcjelishodniji uvid u prirodu određenog repertoara složenica. Podjela prema značenju odnosno prema logičkoj vezi dijelova složenice, najšire je zastupljena u sistematizaciji zapadne lingvistike, čija je terminologija dijelom usvojila nazive tipova složenica porijeklom iz staroindijske nauke. Majrhofer (MAYRHOFER 1978, 101 sqq.) navodi tu podjelu. Ona ipak nije apsolutno primjenjiva. Logičke veze među članovima složenice su nerijetko višeznačne i krajnje raznovrsne, tako da njihova sveobuhvatna i čvrsta kategorizacija nije ni moguća, a možda ni neophodna. Razmatrajući problem sistematizacije složenica u grčkom jeziku, Debruner (DEBRUNER 1917, §42 sqq.) predlaže da se prosto isprate dva principa podjele koji se međusobno koriguju i nadopunjuju: struktura i značenje. Zatim detaljno izlaže podjelu prema vrsti i obliku prednjeg člana i podjelu prema međusobnim sintaktičkim odnosima dijelova složenice. Ovdje prenosimo relevantne odjeljke kod Majrhofera i Debrunera kao okvir našem radu i eventualnu olakšicu nekom drugom.

Podjela staroindijskih složenica

Kopulativne složenice

1. *dvandva*- („par“)

Članovi tih složenica morali bi se pri razrješavanju povezati sa „i“ (npr. *vyathīmeṣon*), kod mlađeg tipa veznik ulazi u sastav složenice (tako u našem nazivu cvijeta *Viola tricolor*: *daninoć*).

Determinativne složenice

2. tatpuruṣa- („služitelj toga“)

Slaganjem se izražava padežni odnos: tat-puruṣa, (zamenička) osnova tad- zastupa genitiv „toga“ (kao gr. δημοβόρος, srp. *bogomajka*); ponekad se kao prvi član ne javlja osnova, nego padežni oblik, npr. gr. Διόσκουροι „Zevsovi sinovi“, dosl. „momci Zeusa (gen.)“, srp. *bratučedi* „deca od dva brata“ (*bratu* gen. duala od *brat*).

3. karmadhāraya-

Pouzdan prevod ovog staroindijskog stručnog izraza nije nađen, to su složenice u kojima se prednjim članom atributivno bliže određuje zadnji poput gr. ακρόπολις „gornji grad“, srp. *belograb* „beli grab“.

4. dvigu- („koji čine dva goveda“)

Riječ je o složenicama koje za prednji član imaju osnovni broj, po pravilu označavaju neki kolektivni odnos i uglavnom imaju oblik jednine srednjeg roda, ređe ženskog roda, npr. gr. δίφρος „dvokolica“ (dosl. „koja nose dvoje“), srp. *dvopreg*.

Posesivne složenice

5. bahuvrīhi („koji ima mnogo pirinča“)

Ove prvobitno pridjevske složenice razrješavaju se u „koji posjeduje (određeno svojstvo)“, „koji se nalazi (u određenom stanju)“, kao gr. μέγαθυμος, srp. *gologlav*.

Priloške složenice

6. avyayībhāva- („nepromjenjiv, indeklinabilan“)

To su adverbijalne složenice u obliku akuzativa jednine srednjeg roda, sa nepromjenjivom riječi (predlogom, prilogom i sl.) kao prvim članom, npr. gr. υπόδρα (< *-δρακ, δέρομαι), srp. *bestraga*.

Podjele grčkih složenica po Debruneru¹⁹

I Podjela prema vrsti i obliku prednjeg člana

1) Prednji član je **priloškog** ili **predloškog** tipa.

1.1 predlog + glagol (infinitni, finitni) / glagolska imena:

ἀν-ίστημι, ἀνά-στασις;

Ovo je dosta star i raširen tip složenica. Preverbi su kod Homera još uvek odvojivi od glagola (tmeza). S druge strane, vjerovatno je da su predlozi uz glagolska imena od najranijih vremena bili neodvojivi i da su se oni konačno ustalili uz glagole po toj analogiji (npr. κάτ-οχος i κατ-έχειν, πρόσ-φορος i προσ-φέρειν, slično u lat. *ex-itus* i *ex-ire*).

1.2 predlog (u starom priloškom značenju) + od njega nezavisna imenica ili pridjev; dakle zadnji član može biti:

a) popridjevljeni imenički član:

ἐπ-ήρετος (Hom.), ἀμφι-θάλασσος (Pind.), ἔν-θεος (klas.);

b) pridjev:

πρό-πας (Hom., inače upućuje na predgrčki tip, up. lat. *per-magnus*), κατά-ξηρος, ὑπό-λευκος (kasnija grčka obrazovanja, vjerovatnije po ugledu na stare gl. κατα-ξεραίνειν, ὑπο-λευκαίνειν nego na predgrč. tip);

c) nepopridjevljeni imenički član (Substantiv ohne Mutierung):

συν-έριθος (Hom), προ-πάτωρ (Pind., Euripida), σύν-δουλος (klas.), ὑπ-αρχος (klas.);

To su ostaci tipa složenica za koji se vjeruje da je bio široko zastupljen u indoevropskom jeziku.

1.3 predlog + od njega zavisani član

a) zadnji član srasta neizmjenjen:

προύργου (od πρὸ ἔργου, klas.), ἐπ-έκεινα (od ἐπ' ἐκεῖνα, klas.), παρὰ χοῦμα (od παρὰ χοῦμα, klas.);

¹⁹ Napomena: imenička složenica = složena imenica; pridjevska složenica = složeni pridjev; imenski = 1. koji razlikuje rod, broj, padež, 2. koji se tiče imenice i pridjeva, odnosno imenički i pridjevski.

Neki primjeri su mlađeg postanja, te dozvoljavaju dva načina pisanja (ἐπίπαν ili ἐπὶ πᾶν), a neki su toliko stari da svjedoče o napuštenim upotrebama (ἐπι-σχερῶ sa starim instrumentalom, Hom.).

b) zadnji član srasta popridjevljen:

ἀγχι-αλος (Hom.), ἀπό-θεος (Sof.), ἔν-τιμος (klas.), παρ-άλληλος (helen.);

1.4 prednji član je neodvojivi prefiks

a) negacija ἀ-, ἀν-, νε-, νη-

Tvorba sa ἀ- privativum je omiljeni tip složenica kroz sve epohe grčkog jezika: ἀν-ἀριθμος, ἄ-(f)ιδρις, ἀ-(f)εργός (kasnije ἀργός). Etimološki srodna sa ἀ- privativum je indoevropska negacija *ne* (prboboitno ograničena samo na glagole, npr. lat. *ne-scire*), koja se u grčkom održala samo u kontrahovanom obliku νη-, νω-, poput primjera kod Homera: νήνεμος (ἄνεμος), νώνυμος (ὄνομα).

b) Neodvojivi adverbijalni prefiksi ἀ- ili ἁ- copulativum (**sm-*, εἷς, ἅμα, *simul*, *semel*) sa (eolskim?) oblikom ὀ-, δυσ-, εὐ-, ἀρι-, ἐρι-, ἄγα-, ζα- δα-, ἡμι- (=lat. *semi-*):

ἀπλους, ἀ-κόλουθος, δυσ-μενής, εὐ-δαίμων, ἀρί-ζηλος, ἐρί-τιμος, ζά-θεος, δα-φεινός, ἡμί-θεος;

1.5 prednji član je prilog ili broj:

αἰει-γενέτης, χαμαι-εὐνης, δισ-θανής;

2) Prednji član je **imenski u padežnom obliku**.

2.1 Srasli izraz, riječi koje su samostalno stajale jedna uz drugu

a) imenica u nominativu:

Νεάπολις sa gen. Νεαπόλεως, δυω-δέκα;

b) imenica u genitivu:

Διός-κουροι, διός-δοτος, Πελοπόννησος od Πέλοπος νῆσος;

c) imenica u dativu:

ἀρηϊ-φιλος, πασι-μέλουσα, sa lok. značenjem ἐαρί-δρεπτος, sa instrum. značenjem δουρι-κλειτός;

d) imenica u akuzativu:

καρηκομόωντες, δακρυ-χέων (vjerovatno nije *prava* složenica);

e) imenica u starom lokativu, imenica sa nastavkom –φι, predložki izraz:

μεσαι-πόλιος ἰφι-γένητος ἐγ-χειρί-θετος (Hdt.);

2.2 Zadnji član ne postoji samostalno u tom obliku, a stoji uz:

a) genitiv:

οὐδενός-ωρος;

b) dativ:

τειχεσι-πλήτης, sa lok. značenjem ὀρεσί-τροφος, sa instrum. značenjem δουρί-μαχος;

c) akuzativ:

δικασ-πόλος, ἀταλά-φρων, νουν-εχής;

d) stari lokativ:

όδοι-πόρος, Πυλοι-γενής;

e) –φι oblik:

Ἴφι-κράτης, Ἴφι-γένεια;

f) predložki izraz:

ἐμ-πυρι-βήτης;

3. Prednji član je **imenska osnova**.

Ovaj način obrazovanja upućuje na period u kojem se sintaktički odnosi među imenicama nisu iskazivali različitim završecima. Poređenjem indoevropskih jezika utvrđeno je da taj period treba smjestiti daleko prije raspada indoevropske zajednice. Dalje se može tvrditi da je ovo gotovo najzastupljeniji tip obrazovanja indoevropskih složenica i da je zadržao primat i u kasnije vrijeme kada se padežni sistem razvio. On i u grčkom potpuno preovlađuje nad 2. tipom.

4. Prednji član se **osjeća kao glagolska osnova**.

4.1 tip ἀρχέ-κακος:

ἐχέ-φρων, ἔλκε-χίτων, μενε-δήιος;

Postanak ovog tipa nije sasvim najjasniji. Nuđena objašnjenja do-
vodila su ga u vezu sa imperativom ili trećim licem jednine.

4.2 tip τερψί-μβροτος:

ὠλεσί-καρπος, φθεισί-μβροτος, Στησί-χορος

Možda je prvobitno ovaj tip složenica izvođen iz apstraktne glagolske imenice na *-t(e)i-*, u grčkom se vremenom sve više osjećala glagolska boja prednjeg člana i sve čvršće povezivala sa sigmat-
skim aoristom (tako τερψί- prema τερψίς i τέρψαι). Drugačija
tumačenja u ovom obliku prepoznaju prvobitne *-si-* imperative
i injunktive. Obrazovanja na *-εσι-* su uživala veliku popularnost
kod pjesnika (kod Homera čitamo: ἀλφεσί-βοιος, ἔλκεσί-πεπλος,
πηγесί-μαλλος, ταμεσί-χρως, φαεσί-μβροτος).

II Podjela prema sintaktičkom odnosu među članovima

1. Koordinativne (kopulativne) složenice

Koordinativne ili naporedne složenice se sastoje od ravnopravnih članova koji su ređe povezani kopulom. Po ugledu na stare primjere ἔν-δεκα, δ(υ)ώ-δεκα (*un-decim*, *duo-decim*) kasnije su obrazovani δεκα-τρεις, δεκα-πέντε itd. U istorijsko doba veznik ulazi u sastav složenice, npr. τρεισκαίδεκα. U mlađem grčkom se često združuju imenice ili pridjevi koji su srodni po značenju (npr. viz. αὐξο-μείωσις). Neke od najstarijih složenica ovog tipa su prvobitno bile determinativne, λευκ-έρυθρος bi-
smo u tom smislu kod Aristotela (Arist.Phgn.806^b4) razriješili kao „s bije-
lom crvenom bojom“, a kasnije se pojavljuje u značenju „i bijelo i crveno“,
slično je sa ὠχρό-λευκος, γλυκύ-πικρος (Sapfo), te imenicama: ἰατρό-
μαντις, κλαυσί-γελως. Interesantan je primjer ἀνδρό-γυνος koji srećemo
od Herodota („osoba koja je istodobno i muško i žensko“) pa nadalje, ne
nužno u istom redoslijedu: γύν-ανδρος (Sofokle), γυναικ-ανδρες (Epi-
harm); u novogrčkom nalazimo ἀντρό-γυνο(ν) u značenju „muškarac i
žena“, „bračni par“.

2. Subordinativne složenice

2.1 Predlog kao prednji član bliže određuje zadnji glagolski član.
(Preklapa se sa tipom I, 1.1)

2.2 Predlog kao prednji član je nosilac značenja.
(Preklapa se sa tipom I, 1.3)

2.3 Determinativne imenske složenice

a) Padežno određenje

Logičko razrješenje složenice zahtjeva imenički prednji član u nekom od zavisnih padeža. Rijetko je zadnji član nosilac padežnog određenja. Prednji član može biti osnova ili padežni oblik. U slučajevima gdje zadnji član složenice ne pripada istoj vrsti riječi kao cijela složenica (mutierte Komposita), padežni odnos donekle može biti zamagljen: ποδ-ώκης (Hom.) prvobitno znači „koji posjeduje brzinu nogu“, potom se u pjesničkoj upotrebi sve više osjeća kao τοὺς πόδας ὥκυσ i otud se razvija sinonim ποδ-άρκης (prema ἀρκεῖν; Hom.). Slični primjeri: μελι-ηδής „koji posjeduje slatkoću meda“, pa „slatko kao med“, θεο-ειδής „koji posjeduje izgled boga“, pa „bogolik“, itd.

b) Atributsko određenje

Pridjev ili imenica kao prednji član atributivno određuju imenicu ili pridjev u zadnjem članu, u manjem broju složenica zadnji član određuje prednji, a negdje je prednji član broj: λευκ-ώλενος, ὠκύ-πτερος, ῥοδο-δάκτυλος, τρί-πους, δι-ώβολον, itd. Među složenicama ove grupe, one čiji zadnji član nije preinačen sledeće su strukture: pridjev + imenica (ἀκρό-πολις, κακο-δαίμων), pridjev + pridjev (γλυκύ-πικρος, λευκ-έρυθρος, v. II,1.), imenica + imenica (ιατρό-μαντις, ξίφο-μάχαιρα, κλαυσί-γελως, v. II,1.).

c) Adverbijalno određenje

Prilog ili predlog starog priloškog značenja kao prednji član određuje zadnji imenski član: ἀμφι-θάλασσος, πρό-πας, σύν-δουλος, te složenice koje za prednji član imaju neodvojivi prefiks (v. I, 1.4). Kao prednji član javlja se i pridjevska osnova νεο- u priloški obojenom značenju („skoro“), tako kod Homera nalazimo: νεό-δαρτος, -πλυτος, -τευκτος, -τευχής, -ούτατος, itd.

2.4 Rekcijske glagolske složenice

a) Zadnji član je podređen prednjem.

To je skup složenica koji sadržajem odgovara tipu I, 4. Padež u kojem treba da je drugi član, kada bi se složenice razriješavale, nije uvijek isti. Preovlađuje akuzativ u primjerima sa ἐχε-, ἔλκε-, μενε-, ταλα-, τλη-, φιλο-, φυγο-, μισο-, ἐθελο-, λιπο-, međutim, mogući su i genitiv (ἀμαρτο-επής, ἐρασι-πλόκαμος) i dativ (μελησίμβροτος, ἐμβασί-χυτρος).

b) Zadnji član je nadređen prednjem:

ψυχο-πομπός, κουρο-τρόφος, θυμο-φθόρος, λογο-γράφος, θηρο-τρόφος, λιθο-βόλος, itd.

Pretpostavlja se da su izvorno od nomina agentis (npr. τροφός) obrazovane determinativne složenice (κουρο-τρόφος) koje su vremenom sve više povezivane sa glagolskim izrazima, naročito participskim (κούρους τρέφων). Otud je veliki broj imenica tipa nomina agentis izveden od glagolske osnove samo za potrebe složenica, one koje postoje kao simpleksi nerijetko imaju razvijenije značenje od samog glagola (τροπός od τρέπω, „veslački remen“). Složenice ovog tipa na -ης (dugo -ας) obrazovane su po ugledu na nomina agentis na -της: ὀρνιθο-θήρας (Aristofan), ξειν-πάτης (Pindar), γεω-μέτρης (Platon), itd.

c) Pasivni (ili intransitivni) zadnji član biva određen kroz prednji član.

Najreprezentativniji primjeri ove grupe su složenice sa gl. pridjevom na -το- kao zadnjim članom: θεό-δμητος, ἀιμο-φόρυκτος χειρο-ποίητος, (nerijetko je prednji član imenica u padežnom obliku:) διόσ-δοτος, δουρι-κλειτός, ἐαρί-δρεπτος; zatim obrazovanja na -ής, -ές: διω-τρεφής, θεο-φιλής; te oblici paralelni s II, 2.4, b. koji u ovom slučaju imaju recesivni akcenat: θεό-πομπος (up. ψυχο-πομπός), θηρό-τροφος („zvijerima hranjen“, a θηρο-τρόφος „koji zvijeri hrani“), λιθό-βολος („kamenovan“, a λιθο-βόλος „koji baca kamenje“).

2.5 Adverbijalne složenice

Debruner pod ovaj tip podvodi složene priloge koji bi se mogli razriješiti u priloške izraze, kao npr. παρὰ χρῆμα = παρὰ χρήμα. Razlikuje nekoliko podgrupa, obrazovanja na -ξ (ἄ-παξ, ἀνα-μίζ), priloge na -δόν, -δην -δα (ἀνα-στα-δόν, ὁμο-θυμ-αδόν, ἐπι-τροχ-

ἀδην), te one na -εῖ i -ί, koji obično odgovaraju pridjevu složenom sa ἄ-privativum (ἄ-θεεῖ prema ἄθεος, ἄ-σπουδεῖ prema ἄ-σπουδος), zatim složenice sa αὐτο- (αὐτο-νυχί, αὐτ-ῆμαρ). Najstarije primjere nalazimo kod Homera, sastavljeni su od dva predloga u izvornom priloškom značenju: ὑπ-έξ, παρ-έξ, δια-πρό.

* * *

Tipovi složenica po formi i značenju se mjestimično preklapaju, pojedine složenice imaju dva lica, te kad su one predložak za obrazovanje novih, analogija može biti utemeljena bilo na značenju bilo na formi. U grčkom je čest slučaj da se takve složenice obrazuju na uštrb regularnosti sintaktičkih odnosa. Tako je npr. od ψευδ-ἄγγελος „koji javlja laž“ (ili ψευδο-λόγος „koji govori laž“) kratak put do ψευδó-μαρτυς (ili ψευδο-κῆρυξ, ψευδó-μαντις): premda kod drugog primjera zadnji član još ima snagu tranzitivnog nomen agentis, ipak je pomjerio značenjem u „koji svjedoči lažno, lažni prorok“. Čak ni kod tako krupnih kategorija poput subordinativnih i koordinativnih složenica ne može biti riječi o potpunoj homogenosti: u pomenutom primjeru λευκ-έρυθρος (v. gore II,1.) „bijelocrven (određene crvene nijanse)“ nije isto što i „bijelo-crven (dijelom bijel, dijelom crven)“. Nije slučajno što ne postoji jedna dosledna i opšte prihvaćena sintaktička klasifikacija i ne treba ni insistirati na krutom razvrstavanju složenica po međusobnom odnosu njihovih sastavnih dijelova. Nije bezrazložno ni svrstavanje po raznim semantičkim tipovima, gdje podjela na endocentrične i egzocentrične spada u relevantnije, ali pruža suviše ukрупnjenu, okvirnu sliku da bi se uzela za polazište.

Izložena staroindijska podjela u načelu odgovara Debrunerovim značnjskim tipovima. Složenice u kojima drugi dio ima glagolsku funkciju sanskritski gramatičari ubrajali su u tatpuruša- grupu, držeći ih za endocentrične složenice čiji je drugi član nomen agentis. Međutim, kako se ove glagolske imenice najčešće ne javljaju van složenica ni u drugim ranim indoevropskim jezicima u kojima su posvjedočene, preovlađuje mišljenje da ih treba posmatrati kao glagolske članove, te se takve složenice uglavnom izdvajaju u zasebnu grupu „rekcijske glagolske složenice“. Kopulativne složenice su u oba slučaja jednoobrazna grupa i posve podudarna (1. : II, 1.). Kod determinativnih složenica staroindijski tip tatpuruša- samo *dijelom* (v. niže) odgovara grčkom tipu složenica određenih padežnim odnosom (2. : II, 2.3, a.), a karmadhāraya- *dijelom* tipu složenica određenih atributskim odnosom (3. : II, 2.3, b.), s tim što u grčkom postoji i manji broj primjera gdje

zadnji član određuje prednji. Istoj grupi u grčkom (v. II, 2.3, b.) pripadaju i složenice koje za prednji član imaju osnovni broj, poput dvigu- tipa (4.) u staroindijskom, no zadnji član je kod njih uglavnom popridjevljena imenica i često se tek sekundarno složenica javlja u imeničkoj upotrebi (npr. τέθρ-ιππον, tj. τέθρ-ιππον ἄρμα). Tipu bahuvrīhi (5.) odgovara onaj *preostali dio* grčkih determinativnih složenica padežnog i atributskog određenja, koji bismo mogli odrediti kao egzocentričan. Naime, istoj grupi kod Debrunera pripadaju Δίος-κουροι ili Πελοπόννησος i θεο-ειδής ili μελι-ηδής, odnosno ἀκρό-πολις ili παλαιο-μάτωρ i ῥοδο-δάκτυλος ili ὠκύ-πτερος. Grčke priloške složenice se od staroindijskog tipa avyayībhāva- razlikuju utoliko što prvi član nije nužno nepromjenjiva riječ, mada je to najčešće slučaj (6. : II, 2.5). Toj grupi treba pridružiti i Debrunerov tip II, 2.2, gdje je „predlog kao prednji član nosilac značenja“, za koji možda i nije najsrećnije rješenje da stoji izdvojen od adverbijalnog tipa, II, 2.5.

Novija literatura²⁰ se obično služi staroindijskim kategorijama unutar kojih onda razlikuje podgrupe na osnovu vrste riječi od koje su obrazovani članovi složenice, s tim što se, kao što je rečeno, rekcijske glagolske složenice odvajaju u posebnu kategoriju, čije podgrupe odgovaraju Debrunerovim ili tretiraju odvojeno svaki tip glagolskog člana prema postanku.

Summary

The paper deals with Euripides' compound nouns and adjectives, composed of nouns or adjectives as members. An overview of such nominal compounds (360 in total) arranged by the formal criterion is given and their structure is described according to morphological rules. The analysis then turns to syntax and semantics issues, their interplay and classification concerns. In attempt to determine the specifics in poetic character of Euripides' compounds of this type, prior and contemporary literary use is cited for every example and more notable instances of compounds that are found only in Euripides are discussed in the context. Several conclusions emerge which are to be outlined here in short.

Simple structure prevails: nominal stem as the first member (only in 45 cases a compositional vowel is present) and a noun as the second member (only 3 examples of adjective, as the second member, are found). The vast majority of examples attested in Euripides are Bahuvrīhi compounds of

²⁰ V. *Transactions of the Philological Society*, Volume 100, Issue 2&3, 2002, za grčke složenice osobito članak Meissner & Tribulato.

adjective + noun structure. Although it is often said that such composition exudes poetic qualities, frequent repetition of the first members and semantic simplicity diminish its appeal in comparison with Bahuvrīhis attested in works of other poets of his time and their predecessors. Contrary to the critics' accusation of lack of originality in this aspect, we are inclined to believe that Euripides did not fail to meet common expectations, but was at odds with them. The critics' take on literary character of compounds suggests that the main quality of poetic compounds relates to their excellence and rareness, to remarkable impression they leave. It makes them unsuitable for wider use, so they remain precious products of a single poetical context. For the same reasons, it must be stated that the language that aims to introduce „domestic matters which we're used to and understand“ and serve to art which „folks can criticize“ (Ar.Ra. 959-961) exposes itself to dangers of prosaic compounds. Therefore, it is not uncommon in Euripides that a compound in an unattractive poetical image, prose like part or one with few too many pathetic notes, seems ineffective and devoid of meaning and character. The context is the key element, which discloses poetical potential of a compound. Its full semantic and evocative strength becomes apparent only in the environment in which it was set, or rather for which it was composed. Euripides' compounds show a character that is able to contribute immensely to a mighty poetic portrayal, but is not well-knit enough to be the bearer of a poetic image. Their virtues and their weaknesses come from the same silent character quality.

53% of these compounds are found in lyric parts, 35% in dialog and 12% are attested in both groups. It seems that there are no major differences between the lyric and the dialog compounds (in compositional patterns, semantic character, genre evocation) besides those that are a direct consequence of uneven presence of Euripides' compositional coinage in these groups. The compounds which were not attested earlier are more frequent in the more numerous lyric compounds (62%) than in dialog compounds (38%). Almost half of compounds investigated here are not found prior to Euripides, but one would be wrong to conclude that such a percentage implies abundance of features and innovation. The majority of compositional members and compositional patterns in general had been already used by other poets and repeatedly so by Euripides himself. Nevertheless, just as the large number of compounds that are not attested prior to Euripides is not the strongest argument for his poetical excellence, the dim appeal of his compounds does not necessarily speak of his lesser traits, but of a different kind of aesthetics.

Sadržaj sveske 38 (2009)

JOVANA NINKOVIĆ	
Prilog izučavanju imenskih složenica kod Euripida	3
VEDRANA MARLOG	
Filostratova <i>Erotska pisma. Primer grčke fiktivne epistolografije</i>	63
PRILOZI I SAOPŠTENJA	85
Povodom prevoda Trijandafilidijeve <i>Male novogrčke gramatike</i>	83
UPUTSTVA ZA AUTORE	97